WIKIPÉDIA

Lengyel nyelv

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

A **lengyel nyelv** (lengyelül: *polski*, *język polski*, *polszczyzna)* Lengyelország hivatalos nyelve, államnyelve, az Európai Unió egyik hivatalos nyelve.

Lengyel **język polski [jɛ̃zɨk pɔlski]**	
Beszélik	Lengyelország; kevesen: USA, Egyesült Királyság, Fehéroroszország, Írország, Ausztrália, Kanada, Franciaország, Németország, Litvánia, Ukrajna, Oroszország, Magyarország stb.
Terület	Egész Lengyelországban, ill. szórványosan a többi felsorolt államban
Beszélők száma	50 000 000 fő
Nyelvcsalád	Indoeurópai nyelvcsalád Balti szláv nyelvek Szláv nyelvek nyugati csoport lechita nyelvek **Lengyel nyelv**
Írásrendszer	latin ábécé
Hivatalos állapot	
Hivatalos	Lengyelország Európai Unió
Nyelvkódok	
ISO 639-1	pl
ISO 639-2	pol

A lengyel nyelv elterjedése

A Wikimédia Commons tartalmaz *język polski [jɛ̃zɨk pɔlski]* témájú médiaállományokat.

Tartalomjegyzék

Történet

Zenon Klemensiewicz, a krakkói Jagelló Egyetem egykori nyelvészprofesszora szerint a lengyel nyelv történetében a következő időszakokat különböztetjük meg:[1]

Ólengyel kor

A legrégibb ismert lengyel szavak – kb. 400 személy- és helynév – a latin ábécével megírt Gnieznói Bullában szerepelnek, az 1136. évből. Az első egész lengyel mondatot pedig a henrykówi kolostor (Wrocław közelében) könyvében írták meg. Ez így szólt: „Daj, ać ja pobruszę, a ty poczywaj“, azaz „Engedd, hogy most én daráljam, és pihenj” (a mai lengyel nyelvben ez így szólt volna, hogy „Pozwól mnie teraz mielić i odpocznij”).

A két legrégibb lengyel irodalmi alkotás a 13. és 14 század fordulójáról származik. A *Bogurodzica* című dal („Isten anyja”) az első lengyel himnusz, amelyet a Grünwaldi csata előtt énekeltek a lovasok. A *Kazania świętokrzyskie* („Szentkereszti prédikációk”) pedig prédikációk gyűjteménye a Świętokrzyskie-hegységben álló kolostorból, Kielce közelében.[2] Később főként latin szövegeket fordítottak le lengyelre (pl. *Psałterz Floriański* 14. század végétől – zsoltárok gyűjteménye lengyelül, németül és latinul).

Az ólengyel időszakban főleg egyházi személyek gondolkodnak a lengyel irodalom fejlődéséről. Addig a cseh és a német nyelvek befolyásolták legerősebben a lengyel nyelvet (13. és 14. század – a Přemysl-ház hatalmának az ideje, 15. század – a cseh nyelv fejlődésének időszaka, a huszitizmus uralkodásával összekapcsolva). A cseh nyelven keresztül sok latin szó honosodott meg a lengyel nyelvben. A a legrégebbi lengyel nyelvű Ószövetség-fordítás, Zsófia királyné Bibliája (lengyelül *Biblia królowej Zofii*, *Biblia Szaroszpatacka*) 1453–1455 között készült a Vulgata alapján, korábbi cseh fordítások felhasználásával.

Középlengyel kor

A középlengyel kor az első lengyelül nyomtatott könyvvel (1508[3]) kezdődik. A lengyel nyelv a nagy-lengyelországi dialektus hatása alatt alakult. A lengyel Reneszánsz legnagyobb írói - Mikołaj Rej és Jan Kochanowski. Rejt a „lengyel irodalom apjának” tartják – ő a következő mondat szerzője: *A niechaj narodowie wżdy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają* („Hadd tudja meg minden idegen nép, hogy a lengyelek nem liba, hanem saját nyelvük vagyon” – „liba nyelvnek” a latint nevezték, mert az egyszerű embereknek hasonlóan szólt a libák gágogásához).[4]

A 16. században – a lengyel állam legnagyobb kiterjedésének és a lengyel nyelv felvirágzásának az ideje is – a lengyel nyelv vált a legfontosabbá Közép-Európában. A nyelv fejlődéséről most már nem egyháziak, hanem a nemesség és polgárság gondoskodik, azért egyre nagyobb a szerepe a világi irodalomnak. Ebben az időben a lengyel nyelv szavakat vesz át az olaszból (főleg Bona királyné révén), az ógörögből, a magyarból (Báthory István uralkodása idején) és törököktől (magyar közvetítéssel). Egyidejűleg, a lengyel nyelv erős befolyása alatt, a fehérorosz és ukrán nyelvek alakulnak. A lengyel nyelv pedig udvari nyelvvé lett Oroszországban – ez a 18. század elejéig így volt.

A 17. század a lengyel állam bukásának kezdete, és egyidejűleg a nemesség hatalmának ideje, mely – a folyamatos védelmi háborúk miatt – megerősíti a „nemzet és vallás védő” szerepét (annak ellenére, hogy ezeket a háborúkat gyakran elvesztették). A nemesség révén a használt lengyel nyelv egyre előkelőbbé válik, egyre népszerűbbek az idegen szavak, vagy akár egész idegen nyelvű mondatok beiktatása: kezdetben latinul, azután (a század közepétől) franciául. Miközben az orosz cári udvar lengyelül beszél, a lengyel udvar franciául, 1699-ben pedig a lengyel nyelv a Litván Nagyfejedelemség hivatalos nyelvévé vált (az oroszt felváltva).

Újlengyel kor

Az újlengyel kor kezdete a 18. század derekától Stanisław Konarski atya oktatási reformjával veszi kezdetét, amely lehetővé tette, hogy az iskolákban a lengyel nyelvet tanítsák és a latin nyelvet és retorikát háttérbe szorítsák. A felosztások ideje (1772–95), paradox módon, jól hatott a lengyel nyelv fejlődésére. A belföldi és a világpolitikai események (amerikai és francia forradalom, felvilágosodás) elősegítették a politikai (az első lengyel hírlapok), valamint a szép- és enciklopédikus irodalom fejlődését. Ezekben az években alkotott – a reneszánsz szerzőket leszámítva – a legnagyobb lengyel író, Ignacy Krasicki, akit „a lengyel költőfejedelem”-nek is neveztek. Már a felosztások után megalakult a lengyel nyelv első szótára (1804–15), amelynek a szerzője egy honosított svéd, Samuel Bogumił Linde volt.

Az elnemzetietlenítés politikája, amit a hódítók folytattak, megfékezte a nyelv fejlődését. Abban az időben sok szó a németből jött, főként a poroszok (Nagy Lengyelország, Pomeránia, Szilézia) és az osztrákok (Kis Lengyelország) által meghódított területeken. Mai napig megtapasztalható ez a tájszókincsben – sok szó a sziléziai és nagy-lengyelországi tájszólásokban nagy hasonlatosságot mutat a német irodalmi (standard) nyelvben. Tipikus példa a sziléziai és nagy-lengyelországi *bana* = vasút, ném. *Bahn*, lengy. *kolej*; illetve nagy-lengyelországi *zrobić łóżko* = ágyat vet, ném. *Bett machen*, lengy. *pościelić łóżko*. A német nyelv befolyása erősebb volt, mint az oroszé, mert a németek (főleg a Porosz Királyságból) próbálták meghódítani a lengyel területeket nemcsak kulturális, de gazdasági tekintetben is, mivel az ipari forradalom vívmányait sokkal ügyesebben sajátították el, mint az oroszok, és korábban elkezdtek számos gyárat és üzemet építeni az általuk meghódított részeken. A műszaki szavak többségét a lengyelben máig a német jövevényszavak képezik – azokkal csak az angol származású szavak összehasonlítható számok tekintetében, de ezek csak 20. század második felében kerültek bele, az elektronika és informatika fejlődésével. Az orosz megszállás alatt a gazdasági fejlődés lassabb volt, ezenkívül a gyárak német és lengyel kézen maradtak. A cári tisztviselők mindenekelőtt a russzifikációra

(eloroszosítás) összpontosítottak, és mivel ez majdnem a kezdetektől (azaz az 1820-as évektől) elég brutális volt, nagy ellenállást váltott ki. Pedig a német megszállás alatt, a germanizáció legnagyobb erőfeszítése a Német Császárság idejére esett (1870-től – Otto von Bismarck kancellár kormányzása, Kulturkampf). Az ellenállás leghíresebb eseménye az elnémetesítés ellen a gyerekek sztrájkja volt a wrześniai iskolában (Poznańtól keletre): 1901-ben, amikor a német tanárok rákényszerítették őket, hogy hittan órán németül válaszoljanak. Annak ellenére, hogy a hatóságok letartóztatták a gyerekek szüleit, Września példáját több iskola is követte. Az osztrákok által meghódított területen viszont, a germanizáció (amely nem volt oly intenzív) befejeződött a 19. század első felére, amikor a liberális Ferenc József császárrá lett.

A lengyel nyelv megsemmisítésére az első világháború alatt tett kísérlet eredménytelen volt. A lengyelek állandó erős nemzeti öntudata a függetlenség visszaszerzéséhez vezetett, annak ellenére, hogy a lengyeleknek három megszálló hatalom ellen is harcolniuk kellett. Az ilyen erős öntudat hiánya volt az egyik ok, amely megakadályozta a tartós ukrán és fehérorosz állam megalakulását, bár azok a nemzetek csak egy megszálló ellen harcoltak.

A mai lengyelt viszont – ahogy sok más nyelvet is a világon – leginkább az angol befolyásolja.

Beszélőinek száma

A lengyel nyelvet mintegy 50 millió ember beszéli, ebből 38 millió Lengyelországban. Az Egyesült Államokban egyes becslések szerint majdnem 10 millióan beszélik - főként Chicagóban, Detroitban és New Yorkban élnek (Chicagóban 1,5 millió, ami Chicagót Varsó után a világ második legnagyobb „lengyel” városává teszi). Számuk jelentős Kanadában (Toronto) és Ausztráliában (Sydney, Melbourne) is. 800 ezer a számuk Franciaországban (Párizs), félmillió Fehéroroszországban (Hrodnai terület), 300 ezer Ukrajnában (Lviv), 250 ezer Litvániában (Vilna) és 100 ezer Oroszországban (Moszkva, Szentpétervár, Kalinyingrádi terület, Karjalai Köztársaság). Lengyel ajkú kisebbség él Magyarországon is (Budapest, Tatabánya, Komárom).

A nyelv helye a szláv csoportban

A lengyel szláv, közelebbről nyugati szláv, amely a szlovák, cseh, morva és szorb nyelvvel rokon. A legközelebbi rokona a kasub nyelv. Távolabbi rokonai az ukrán, orosz, fehérorosz, valamint a szerb, horvát, szlovén, bosnyák, montenegrói, macedón és a bolgár. A lengyel a 3. leggyakrabban használt szláv nyelv az orosz és az ukrán után.

Betűkészlete

A lengyel nyelvet latin betűkkel írják, kiegészítve 9 speciális karakterrel és néhány betűpárral.

Aa	Ąą	Bb	Cc	Ćć	Dd
Ee	Ęę	Ff	Gg	Hh	Ii
Jj	Kk	Ll	Łł	Mm	Nn
Ńń	Oo	Óó	Pp	Qq	Rr
Ss	Śś	Tt	Uu	Vv	Ww
Xx	Yy	Zz	Źź	Żż	

A lengyel ábécé (a szürkével jelölt betűk csak idegen szavakban fordulnak elő)

A lengyel ábécé 32 betűje:

a ą b c ć d e ę f g h i j k l ł m n ń o ó p r s ś t u w y z ź ż (idegen eredetű szavkban **q v x** is)

Betűpárok: **ch cz rz sz dz dź dż**

Más szláv nyelvekben e betűpárok helyett más, ékezetes betűket használnak (*cz* ⇒ *č*, *sz* ⇒ *š*, *dż* ⇒ *đ*).

Diakritikus jelek:

- éles ékezet *(akut, akcent ostry)* - pl. *ń, ó*,
- felső pont *(kropka)* - *ż*,
- ogonek (˛) - *ą, ę*; szó szerint lengyelül ezt jelenti, hogy „kis farok”, a magyar nyelvben *jobb faroknak* nevezzük, de a lengyel neve egyre népszerűbb a világi nyelvészek között (ennek a jelnek neve ugyanaz pl. angolul, németül, franciául, olaszul),
- ferde áthúzás *(przekreślenie) – ł*

A szláv nyelvek közül, csak a lengyelben és a szorbban használnak *w* betűt a [v] hang jelölésére.

Kiejtés és helyesírás

Magánhangzók

A lengyel nyelvben 8 magánhangzó van, ebből 2 orrhang *(ą, ę)*. A lengyel az egyetlen szláv nyelv, amely megőrizte az ószláv orrhangokat.[5]

a – magyar *á*, röviden ejtve (mint az angol *cut*, *mud* szavakban) [a]

ą – nazális *o* [ɔ̃]. A kiejtését gyakran összehasonlítják a francia nazális *o*-val (mint a *mon* szóban), de az orron keresztül kiengedve a levegőt, még a szájat egy kicsit keskenyíteni kell (ami nincs a francia kiejtésben) – emiatt az *ą* kiejtése a portugál *são* szó kiejtéséhez hasonló. Ha az *ą* egy zárhang vagy affrikáta előtt áll, *o*-nak ejtjük és a megfelelő nazális mássalhangzó (*c, cz, d, dz, t* előtt – mint [on], *ć, dź* előtt – mint [oɲ], azaz mint lágy *n*; *b, p* előtt – mint [om], *k, g* előtt – mint [oŋ], azaz mint a *ha**n**g* szóban).

e – magyar *e*-nek ejtendő [ɛ]

ę – nazális *e* [ɛ̃]. A kiejtési szabálya ugyanaz, mint az *ą* esetén (szintén a száj kis keskenyítésével). Ha az *ę* egy zárhang vagy affrikáta előtt áll, *e*-nek ejtjük a megfelelő nazális mássalhangzó: *c, cz, d, dz, dź, t* előtt – mint [en], a *ć, dź* előtt – mint [eɲ], *b, p* előtt – mint [em], *k, g* előtt – mint [eŋ]). A lengyelek többsége a szó végén álló *ę*-t *e*-nek ejti.

i – magyar *i*-nek ejtendő, lágyítja a megelőző mássalhangzót [i]

o - magyar *o*-nak ejtendő [ɔ]

ó, u – rövid *u*-nak ejtendő [u]. A különbség csak történelmi: a régi lengyelben léteztek hosszú és rövid magánhangzók és az *ó* a hosszú *ó*-tól származik. Gyakran *ó* és *o* változnak egymássá a ragozás közben vagy rokonszavakban (pl. *w**ó**r* ⇒ *w**o**rek* /nagy zsák ⇒ zsák/, *dr**o**ga* ⇒ *dr**ó**g* /út ⇒ utak Gen./), gyakran a megfelelő szavakban más szláv nyelvekből a lengyel *ó* helyett *o* vagy *e* is áll (*g**ó**ra* ⇒ orosz *г**o**ра*, cseh *h**o**ra* /hegy/, *kt**ó**ry* ⇒ orosz *кот**о**рый*, cseh *kt**e**rý* /melyik/)

y – zárt *i*-nek ejtendő (mint az orosz *ы*), nem lágyítja az előző mássalhangzót [ɨ]

Hasonlóan, mint a magyar nyelvben, a diftongusban álló magánhangzókat és megkettőzött magánhangzókat külön ejtjük ki *(zoo, teatr, Haiti)*.

Mássalhangzók

A *b, c, d, f, g, j, k, m, n, p, r, t, z* betűk úgy ejtendők, mint a magyarban.

ć – lágy *cs*-nek ejtendő, nagyon hasonlít a magyar *ty*-hez [tɕ] – de a *ty*-t a nyelv csúcsa, a kemény szájpadlás és a fogak közreműködésével ejtjük ki, a *ć*-t pedig a nyelv közepe és a lágy szájpadlás részvételével (emiatt ez az orosz *ч*-hez hasonló), de a szerb-horvát *ć* ejtéséhez is nagyon közel áll, majdnem azonos vele.

dz – a magyar *dz*-hez az *edző* szóban hasonló, de egy kicsit „ködösebben" ejtendő (mint a japán *kamikaze* vagy olasz *zero*)

dź – lágy *dzs*-nek ejtendő [ʥ]

dż – hasonlít a magyar *dzs*-re, de a nyelv hátra van hajlítva [dʐ].

h, ch – keményebb *h*-nak ejtendő (mint a *technika* h-ja) [x]. A különbség csak történelmi – a régi lengyelben a *h* zöngés volt ([ɣ] - mint az orosz *бог* szóban), *ch* pedig zöngétlen; ma néhány tájszólásban ez a különbség még hallható.

ł – rövid *u*-nak ejtendő (mint az angol *w*) [w]; némely tájszólásban és öreg emberek között az orosz *л*-nak ejtendő ([ɫ] – a lengyelek „színpadi *ł*"-nek nevezik): a nyelv csúcsa a fogakat érinti, nem pedig a kemény szájpadlást, mint az *l* kiejtése közben

ń – magyar *ny*hez, de inkább lágyított *n* [nʲ]

s – magyar *sz* [s]

ś – lágy *s*-nek ejtendő [ɕ] (hasonló a német *ch*-hoz, mint az *ich* szóban, de egy kicsit keményebb)

ź – lágy *zs*-nek ejtendő [ʑ] (mint az uruguayi spanyol *-ll-* kiejtése)

rz, ż – magyar *zs*-hez hasonló, de hátra van hajlítva a nyelv [ʐ]. A különbség csak történelmi: *rz* a régi lágy *r*-től származik – a mai lengyelben a *ri* hang csak az idegen eredetű szavakban létezik. Gyakran a lengyel *rz*-nek az orosz *rʲ* felel meg (pl. *rzeka* – *река* /folyó/, rząd – ряд /sor/). Van mégis néhány szó, amelyben az *rz*-t külön ejtjük ki: *r-z* – pl. *zmarznąć* ([zma**r-z**nɔ̃t͡ɕ] /megfagy/), *obmierzły* ([ɔbmʲɛ**r-z**wɨ] /undorító/)

cz – magyar *cs*-hez hasonló, de a nyelv hátra van hajlítva [tʂ]

sz – magyar *s*-hez hasonló, de a nyelv hátra van hajlítva [ʂ]

w – magyar *v*-nek ejtendő [v]

Amennyiben bizonytalanok vagyunk a lágy/kemény hangzók kiejtésében, normál hangzó ejtése is elfogadott. A lágy mássalhangzók vagy az ekéssel (ékezet ?) jelölve (ha másik mássalhangzó követi vagy a szó végén áll), vagy *i*-vel követve (különösen, ha egy magánhangzó követi).

A hosszú mássalhangzókat külön ejtjük ki (pl. *panna* – [pan-na] /leány/, *Wioletta* [Violet-ta]).

Hangsúly

A hangsúly általában az utolsó előtti szótagra esik, míg sok jövevényszóban hátulról a harmadikra (pl. *uniwersytet* /egyetem/). De ha a ragozás miatt új szótag jelenik meg az ilyen a szó végén, a hangsúly megint az utolsó előtti szótagra kerül át (*uniwersytetu* /egyetemé/, *uniwersytetowi* /egyetemnek/).

A következő esetekben a hangsúly szintén nem az utolsó előtti szótagra esik:

- hátulról a harmadikra – az 1. és 2. személy többes számú igékben (pl. *zro**bi**liśmy* /csináltunk/),
- hátulról a harmadikra – a feltételes módú igékben 1. és 2. személy többes számú igéken kívül (***zro**biłbym* /csinálnék/)
- hátulról a negyedikre – a többes szám feltételes mód 1. és 2. személyű igékben (*zro**bi**libyśmy* /csinálnánk/)

Nyelvtan

A lengyel nyelvben a következő szófajokat különböztetjük meg:

- főnév (***rzeczownik***),
- ige (***czasownik***),
- melléknév (***przymiotnik***),
- számnév (***liczebnik***),
- névmás (***zaimek***),
- határozószó (***przysłówek***),
- elöljárószó (***przyimek***).

A lengyel nyelvben nincs névelő, mint a többi szláv nyelvben (bár a macedón és a bolgár nyelvek használnak ún. hátravetett névelőket, vagyis olyan toldalékokat, amelyek a határozott névelő funkcióját töltik be. Ez balkáni areális sajátosság, megvan pl. a románban és az albánban is; valószínűleg az albán nyelvből terjedt el.)

Főnév és melléknév

Szám

A lengyel nyelvben egyes *(liczba pojedyncza)* és többes szám *(liczba mnoga)* van. A középkorban a kettős szám is létezett.

Némely főnevek csak egyes számúak - pl. a tantárgyak neve (*matematyka* /matematika/, *historia* /történelem/), érzések (*zazdrość* /irigység/), gyűjtő főnevek (*odzież* /ruházat/), igei főnevek (*leżenie* /fekvés/), elvont fogalmak (*uroda* /szépség/).

Más főnevek csak többes számúak - pl. *spodnie* (nadrág),*dżinsy* (farmernadrág), *nożyce* (olló), *sanie* (szán), *drzwi* (ajtó); *Sudety* (Szudéták), *Węgry* (Magyarország).

Egyes főnevek számban ragozódnak, de esetben nem (latin származásúak, vagy a latinon keresztül a görög nyelvből jöttek, pl. *gimnazjum, muzeum, liceum, technikum, centrum*).

Eset

A lengyel főnevek, melléknevek, számnevek és névmások 7 esetben *(przypadek)* ragozódnak (hagyományos sorrendjük a lengyel nyelvtankönyvekből):

- alanyeset (A. - *mianownik*)
- birtokos eset (B. - *dopełniacz*)
- részes eset (R. - *celownik*)
- tárgyeset (T. - *biernik*)
- eszközhatározó eset (E. - *narzędnik*)
- helyhatározó eset (H. - *miejscownik*)
- megszólító eset (M. - *wołacz*)

Alanyeset

Az alanyeset a *kto?* (ki?) és *co?* (mi?) kérdésekre válaszol. Funkciója a magyar alanyesetéhez hasonló, de nem minden szó, amely a magyarban alanyesetben van, marad lengyelül is abban (lásd: eszközhatározó eset és birtokos eset).

Birtokos eset

Válaszol a *kogo? czego?* meg *czyj/-a/-e?* kérdésekre (*czyj/-a/-e?* = kié? mié?). A magyarban nincs. A vonzattal meghatározottakon kívül, főként a következő helyzetekben használjuk:

- A birtoklás meghatározása – „birtokos” tárgy a birtokos esetben, „birtokolt” tárgy pedig – alanyesetben vagy vonzással meghatározott esetben van. A magyar nyelvben a birtokragok felelnek meg ennek; ilyenek ragok a lengyel nyelvben – ahogy a többi szláv nyelvben - sincsenek. Pl. *książka* ***chłopca*** – fiú könyve (*chłopiec* birtokos esetben van); *żona* ***mojego brata*** – a bátyám felesége (a birtokos esetben vannak a *brat* főnév meg a *mój* birtokos névmás); *okna* ***czerwonego budynku*** – a piros épület ablakai (a birtokos esetben vannak a *budynek* főnév és a *czerwony* melléknév).
- A bejelentés, hogy valami/valaki nincs valahol, illetve a tagadása ilyen igenlő mondatnak, amelynek a tárgya tárgyesetben van. A magyar nyelvben az első helyzetben alanyeset marad, a másodikban pedig – tárgyeset. Pl.:

1. *W pokoju* ***jest*** *szafa* ⇒ *W pokoju* ***nie ma*** *szaf**y*** (A szobában egy szekrény van ⇒ A szobában nincs szekrény)
2. *Kupiłem samochód* ⇒ ***Nie*** *kupiłem samoch**odu*** (Vettem kocsit ⇒ Nem vettem kocsit) – az igenlő mondatban *samochód* (kocsi) tárgyesetben van (azonos az alanyesettel), de a tagadó mondatban birtokos esetben lesz.

De: *Mieszkam* ***w Warszawie*** ⇒ ***Nie*** *mieszkam* ***w Warszawie*** / *Mieszkam* ***nie w Warszawie****, lecz w Poznaniu* (Varsóban élek ⇒ Nem élek Varsóban / Nem Varsóban élek, hanem Poznańban) – az igenlő mondatban *Warszawa* (Varsó) helyhatározó esetben van és így marad a tagadó mondatban is.

- A részeltető meghatározása. Pl. a mondat: *Poproszę chleb* (Kérem a kenyeret) , vagyis *Az egész cipót kérem*, viszont *Poproszę chleb**a*** – Kérek (csak néhány szeletet) a kenyérből, az indoeurópai nyelvekhez hasonlóan. (A finn és a latin nyelvekben viszont a partitivus játszik hasonló szerepet.)
- Ha egy főnév az „5” vagy nagyobb számnévvel párosul (a határozatlanok szintén, ahogy *wiele, kilka* /sok, néhány/), a számnév **alanyesetben** van, a főnév **birtokos esetben** lesz. Ha pedig a számnév más esetben van, a főnév ugyanolyanban lesz. Pl.: *Na przystanku stoi* ***pięć osób*** (A megállóban öt ember áll; *pięć* – A., *osób* – B.). De: *Wsiadłem do autobusu z* ***pięcioma osobami*** (Öt emberrel szálltam fel a buszra; mindkét szó eszközhatározó esetben – a szláv nyelvekben megszokott módon). (Lásd eszközhatározó eset)

Részes eset

A *komu? czemu?* (kinek? minek?) kérdésre válaszoló részeshatározót jelent. A magyar nyelvben általában a *-nak/-nek* toldaléknak felel meg – a birtokos szerkezeten kívül, amely birtokos esetet követel.

Tárgyeset

A *kogo? co?* (kit? mit?) kérdésre válaszol. Általában közvetlen tárgyat jelent és a magyar tárgyesetnek felel meg (a *-t* ragnak). Az élettelen egyes szám hímnemű főneveknek és személytelen többes számú hímnemű főneveknek az alanyesete és tárgyesete azonos alakú, ami azt okozza, hogy a *Samochód wyprzedził motocykl* vagy *Psy gonią koty* mondatok nem egyértelműek (a kocsi megelőzte a motorbiciklit, vagy a motorbicikli – a kocsit? A kutyák kergetik a macskákat, vagy a macskák – a kutyákat?). Ilyenkor jobb a szenvedő alakot használni. Néha használják azt a szabályt, hogy két főnév közül a mondatban az első – alany, a második – tárgy. (Az angolban és az újlatin nyelvekben is ez a szórend.)

Eszközhatározó eset

A *kim? czym?* (kivel? mivel?) kérdésre válaszol és a magyar nyelvben általában a *-val/-vel* ragnak felel meg. Akkor használjuk, ha a következőket akarjuk kifejezni:

- milyen „eszközt” használ fel az alany (latin *instrumentalis*: *Jadę samochodem.* - Kocsival megyek. *Piszemy tylko czarnym długopisem.* - Csak fekete tollal írunk),

- kinek / minek a „társaságában” hajtja végre az alany a mondatban leírt cselekvést (latin *comitativus*) – hozzáadva a *z/ze* elöljárószót (*Idę z kolegą.* - A barátommal megyek. *Wyjąłem portfel z pieniędzmi.* – Kivettem a tárcát a pénzzel.)
- azt a tulajdonságot, amely jellemzi a tárgyat (*samochód **z czterema kołami**, widelec **z białą rączką**, dom **ze stromym dachem*** - négykerekű autó, fehér nyelű villa, meredek tetejű ház). Itt a helyhatározó eset az *o* elöljárószóval is használható (*samochód o czter**ech** koła**ch**, widelec o bia**łej** rącz**ce**, dom o strom**ym** dach**u***) – ennek a szerkezetnek a magyar *-ú/-ű* toldalék felel meg.

Néha az eszközhatározó eset közvetlen tárgyat jelent (np. *rządzić krajem, zajmować się polityką* – országot kormányoz, politikával foglalkozik).

A lengyel nyelvben akkor is használjuk az eszközhatározó esetet, ha főnevet kapcsolunk össze a *być* (van) vagy *zostać* (lett) igékkel. A magyar nyelvben ez annak a helyzetnek felel meg, amikor 3. személyben a *van* ige eltűnik (*Owca jest zwierzę**ciem** hodowlan**ym*** – A juh tenyészállat. *Skończyli politechnikę i zostali inżynier**ami*** – Elvégezték műegyetemet és mérnökök lettek. *Jesteś jej brat**em**?* – Te az ő bátyja/öccse vagy? *Jak dorośniecie, zostaniecie strażak**ami.*** – Amikor felnőttök, tűzoltók lesztek).[6] De ha 3. személy egyes vagy többes számú *być* ige előtt a *to* (ez/az) névmás áll, a főnév **alanyesetben** marad: *Owca **to** zwierzę hodowlane.*

Helyhatározó eset

Az *o kim? o czym?* (kiről? miről?) vagy *w / na kim? w / na czym?* (kiben/kin? miben/min?) kérdésre válaszol. Mindig elöljárószavakkal párosul. Akkor használjuk, amikor:

- beszélünk valakiről / valamiről (*Myślę o tobie. To jest piosenka o miłości.* – Gondolok rád /szó szerint – rólad/. Ez a dal a szerelemről szól) – a magyar nyelvben a *-ról/-ről* rag felel meg ennek;
- meghatározzuk a helyet, amelyen a konkrét tárgy van – de csak a *w, na, przy* elöljárószavakkal párosítva; a magyar megfelelő toldalékok *-ban/-ben, -n, -nál/-nél*. A *w, na* elöljárószavak követelik a helyhatározó esetet csak a statikus helyzetben (*jest w szafie, na stole* /a szekrényben, az asztalon van/; de *wbij gwóźdź w szafę, połóż ołówek na stół* /verd a szöget a szekrénybe, tedd a ceruzát az asztalra/ – a tárgyak tárgyesetben vannak); viszont a *przy* elöljárószó – mind statikus, mind dinamikus helyzetben (*jest przy książce – połóż to przy książce* = a könyvnél / könyv mellett van – a könyv mellé tedd).
- meghatározzuk egy tárgy tulajdonságát – hozzáadjuk az *o* elöljárószót (*samochód o czter**ech** koła**ch**, widelec o bia**łej** rącz**ce**, dom o strom**ym** dach**u*** - négy kerekű autó, fehér nyelű villa, meredek tetejű ház). Ennek a ragnak a magyar *-ú/-ű* rag felel meg. Itt szintén az eszközhatározó szót használhatjuk a *z* elöljárószóval (*samochód **z czterema kołami**, widelec **z białą rączką**, dom **ze stromym dachem***). (A Dach németül is tető.)

Megszólító eset

Nem válaszol semmilyen kérdésre. Nincs minden szláv nyelvben (pl. az oroszban sincs). Akkor használjuk, amikor hívunk valamit / valakit vagy valakihez/valamihez fordulunk. Pl. *Panie profesorze* (Professzor úr) – *O Boże!* (Istenem!) – *Litwo, ojczyzno moja* (Litvánia, szülőhazám! (Mickiewicz); a levélben *Szanowny Panie Dyrektorze* (Tisztelt Igazgató Úr), *Droga Haniu* (Kedves Hania). A megszólító esetet használjuk, ha valakit meg akarunk sérteni, pl: *Ty durniu!* (Te bolond!) – *Jak jeździsz, baranie?!* (Hogyan vezetsz, te hülye?!) – *Rusz się, człowieku!* (Mozogj, ember!).

A kötetlen, fesztelen helyzetekben a megszólító esetet egyre gyakrabban az alanyeset helyettesíti: a lengyelek (különösen a fiatalok) azt mondják inkább, hogy *Marek, chodź do nas!* /Marek, gyere hozzánk!/, mint *Marku, chodź do nas*).

Nem

A főnév általában három nemben *(rodzaj)* lehet: hím-, nő- és semleges nemben *(rodzaj męski, żeński i nijaki)*. Ráadásul, az egyes számú, hímnemű főnevek ragozása attól függ, hogy a főnév élő-e (embert vagy állatot határoz meg) vagy élettelen (növényt vagy tárgyat); a többes számú, hímnemű főnevek ragozása pedig attól, hogy embert határoz-e vagy nem embert. Ez az utolsó helyzet az igékre is vonatkozik, azért a lengyel nyelvben többes számban inkább a **hímnemű személyi alakot** *(rodzaj męskoosobowy)* és **általános alakot** *(rodzaj niemęskoosobowy)* különböztetjük meg, nem a hím-, nő- és semleges nemet. A leírt tények vonatkoznak a különbségekre tárgyesetben is – azokat lásd lejjebb.

Meghatározott szófajok egyeztetik a ragot a főnév nemével – ezért nem mondhatjuk, hogy a főnév hímnemben *ragozódik*, hanem hogy valami hímnemben *van* (pl. *pies* – kutya - csak és kizárólag hímnemű, többes számban pedig – általános alakú); viszont pl. melléknévről mondhatjuk, hogy **ragozódik** nemekben: *pies - duż**y*** (nagy), *krowa* (tehén) - *duż**a***.

A **nőnemű** főnevek rendszerint *-**a***-val (*matka, teczka, wiśnia, krowa* – anyu, táska, meggy, tehén), *-**i***-vel (*gospodyni* - háziasszony) vagy *-**ść***-csel (*miłość, zazdrość, nienawiść, treść, część, kość* – szerelem, irigység, utálat, tartalom, rész, csont) végződnek, a **semleges nemű** főnevek pedig – *-**o***-val (*dziecko, żądło, pióro, płuco, drzewo* – gyerek, fullánk, toll, tüdő, fa), *-**e**/-**ę***-vel (*cielę, źrebię, życie, zdanie, serce, pole* – borjú, csikó, élet, mondat, szív, (szántó)föld), *-**um***-mal az idegen eredetűek – *(centrum, liceum, muzeum)*.

A mássalhangzóval végződő főnevek (*-ść*-en kívül) általában hímneműek. Sok (görög eredetű) hímnemű főnév végződik *-a*-val (*poeta, artysta, sędzia, satelita* - költő, művész, bíró, (mellék)bolygó – és ráadásul némelyek nőnemű főnévként is ragozódnak), *-ę*-vel (*książę* – fejedelem, herceg), *-o*-val (általában a becézések - *dziadzio, Jasio* – nagypapa, Jancsi), vagy még *-ść*-csel (*teść, gość, liść* – após, vendég, falevél) is végződik. Sok nőnemű főnév viszont másféle mássalhangzóval végződik mint a *-ść* – rendszerint egy szótagúak (*krew, mysz, toń, szadź, brew, skroń* – vér, egér, örvény /mélység/, zúzmara, szemöldök, halánték).

A főnévragozás példái

Vastag betűvel a ragok, normál betűvel pedig a tövek vannak megjelölve. Az alábbi táblázatok nem minden ragozási mintát mutatnak meg – összesen majdnem 150 van.[7]

A ragozás példái:[8][9]

- Hímnem

eset	**úr**	**író**	**ötvös**	**hős**	**(városi) polgár**	**Ferike**	**rák** (állat)	**kígyó**	**levél**	**vessző**	**asztal**	**oszlop**
egyes szám												
A	pan	pisarz	złotnik	bohater	mieszczanin	Frani**o**	rak	wąż	liść	przecinek	stół	słup
B	pan**a**	pisarz**a**	złotnik**a**	bohater**a**	mieszczanin**a**	Frani**a**	rak**a**	węż**a**	liści**a**	przecink**a**	stoł**u**	słup**a**
R	pan**u**	pisarz**owi**	złotnik**owi**	bohater**owi**	mieszczanin**owi**	Frani**owi**	rak**owi**	węż**owi**	liści**owi**	przecink**owi**	stoł**owi**	słup**owi**

T	pan**a**	pisarz**a**	złotnik**a**	bohater**a**	mieszczanin**a**	Frani**a**	rak**a**	węż**a**	liść	przecinek	stół	słup
E	pan**em**	pisarz**em**	złotniki**em**	bohater**em**	mieszczanin**em**	Frani**em**	raki**em**	węż**em**	liści**em**	przecinki**em**	stoł**em**	słup**em**
H	pan**u**	pisarz**u**	złotnik**u**	bohater**ze**	mieszczanin**ie**	Frani**u**	rak**u**	węż**u**	liści**u**	przecink**u**	stol**e**	słup**ie**
M	pan**ie**	pisarz**u**	złotnik**u**	bohater**ze**	mieszczanin**ie**	Frani**u**	rak**u**	węż**u**	liści**u**	przecink**u**	stol**e**	słup**ie**
többes szám												
A	pan**owie**	pisarz**e**	złotnic**y**	bohater**zy**	mieszczani**e**	Frani**owie**	rak**i**	węż**e**	liści**e**	przecink**i**	stoł**y**	słup**y**
B	pan**ów**	pisarz**y**	złotnik**ów**	bohater**ów**	mieszczan	Frani**ów**	rak**ów**	węż**y**	liśc**i**	przecink**ów**	stoł**ów**	słup**ów**
R	pan**om**	pisarz**om**	złotnik**om**	bohater**om**	mieszczan**om**	Frani**om**	rak**om**	węż**om**	liści**om**	przecink**om**	stoł**om**	słup**om**
T	pan**ów**	pisarz**y**	złotnik**ów**	bohater**ów**	mieszczan	Frani**ów**	rak**ów**	węż**y**	liści**e**	przecink**i**	stoł**y**	słup**y**
E	pan**ami**	pisarz**ami**	złotnik**ami**	bohater**ami**	mieszczan**ami**	Frani**ami**	rak**ami**	węż**ami**	liści**ami**	przecink**ami**	stoł**ami**	słup**ami**
H	pan**ach**	pisarz**ach**	złotnik**ach**	bohater**ach**	mieszczan**ach**	Frani**ach**	rak**ach**	węż**ach**	liści**ach**	przecink**ach**	stoł**ach**	słup**ach**
M	pan**owie**	pisarz**e**	złotnic**y**	bohater**zy**	mieszczani**e**	Frani**owie**	rak**i**	węż**e**	liści**e**	przecink**i**	stoł**y**	słup**y**

- Nőnem

eset	**vasárnap**	**rózsa**	**víz**	**anya**	**akadémia**	**éjszaka**	**háziasszony**	**nő**	**csont**	**egér**
egyes szám										
A	niedziel**a**	róż**a**	wod**a**	matk**a**	akademi**a**	noc	gospodyni	kobiet**a**	kość	mysz
B	niedziel**i**	róż**y**	wod**y**	matk**i**	akademi**i**	noc**y**	gospodyni	kobiet**y**	kośc**i**	mysz**y**
R	niedziel**i**	róż**y**	wodzi**e**	matc**e**	akademi**i**	noc**y**	gospodyni	kobieci**e**	kośc**i**	mysz**y**
T	niedziel**ę**	róż**ę**	wod**ę**	matk**ę**	akademi**ę**	noc	gospodyni**ę**	kobiet**ę**	kość	mysz
E	niedziel**ą**	róż**ą**	wod**ą**	matk**ą**	akademi**ą**	noc**ą**	gospodyni**ą**	kobiet**ą**	kości**ą**	mysz**ą**
H	niedziel**i**	róż**y**	wodzi**e**	matc**e**	akademi**i**	noc**y**	gospodyni	kobieci**e**	kośc**i**	mysz**y**
M	niedziel**o**	róż**o**	wod**o**	matk**o**	akademi**o**	noc**y**	gospodyni	kobiet**o**	kośc**i**	mysz**y**
többes szám										
A	niedziel**e**	róż**e**	wod**y**	matk**i**	akademi**e**	noc**e**	gospodyni**e**	kobiet**y**	kośc**i**	mysz**y**
B	niedziel	róż	wód	matek	akademi**i**	noc**y**	gospodyń	kobiet	kośc**i**	mysz**y**
R	niedziel**om**	róż**om**	wod**om**	matk**om**	akademi**om**	noc**om**	gospodyni**om**	kobiet**om**	kości**om**	mysz**om**
T	niedziel**e**	róż**e**	wod**y**	matk**i**	akademi**e**	noc**e**	gospodyni**e**	kobiet**y**	kośc**i**	mysz**y**
E	niedziel**ami**	róż**ami**	wod**ami**	matk**ami**	akademi**ami**	noc**ami**	gospodyni**ami**	kobiet**ami**	kości**ami**	mysz**ami**
H	niedziel**ach**	róż**ach**	wod**ach**	matk**ach**	akademi**ach**	noc**ach**	gospodyni**ach**	kobiet**ach**	kości**ach**	mysz**ach**
M	niedziel**e**	róż**e**	wod**y**	matk**i**	akademi**e**	noc**e**	gospodyni**e**	kobiet**y**	kośc**i**	mysz**y**

- Semleges nem

eset	**nap** (csillag)	**tüdő**	**tó**	**madárfióka**	**feladat**	**múzeum**
egyes szám						
A	słońc**e**	płuc**o**	jezior**o**	pisklę	zadani**e**	muze**um**
B	słońc**a**	płuc**a**	jezior**a**	pisklęci**a**	zadani**a**	muze**um**
R	słońc**u**	płuc**u**	jezior**u**	pisklęci**u**	zadani**u**	muze**um**
T	słońc**e**	płuc**o**	jezior**o**	pisklę	zadani**e**	muze**um**
E	słońc**em**	płuc**em**	jezior**em**	pisklęci**em**	zadani**em**	muze**um**
H	słońc**u**	płuc**u**	jeziorz**e**	pisklęci**u**	zadani**u**	muze**um**
M	słońc**e**	płuc**o**	jezior**o**	pisklę	zadani**e**	muze**um**
többes szám						
A	słońc**a**	płuc**a**	jezior**a**	pisklęt**a**	zadani**a**	muze**a**
B	słońc	płuc	jezior	piskląt	zadań	muze**ów**
R	słońc**om**	płuc**om**	jezior**om**	pisklęt**om**	zadani**om**	muze**om**
T	słońc**a**	płuc**a**	jezior**a**	pisklęt**a**	zadani**a**	muze**a**
E	słońc**ami**	płuc**ami**	jezior**ami**	pisklęt**ami**	zadani**ami**	muze**ami**
H	słońc**ach**	płuc**ach**	jezior**ach**	pisklęt**ach**	zadani**ach**	muze**ach**
M	słońc**a**	płuc**a**	jezior**a**	pisklęt**a**	zadani**a**	muze**a**

Látható különbségek a tövekben:

- a régi időmértékből következnek: *ą* ⇔ *ę* (*r**ę**ka* – *r**ą**k* /kéz/, *w**ą**ż* – *w**ę**że*), *o* ⇔ *ó* (*w**o**da* – *w**ó**d*, *st**ó**ł* – *st**o**łu*),
- az utolsó mássalhangzó a történelmi lágyságból következnek: *r* ⇒ *rz* (*bohate**r*** – *bohate**rz**e*), *ł* ⇒ *l* (*stó**ł*** – *sto**l**e*), *k* ⇒ *c* (*złotni**k*** – *złotni**c**y*),
- ebben a magánhangzók kiesnek vagy feltűnnek (*przeci**ne**k* – *przecinka, matka* – *ma**te**k*).
- az *-in*-nel végződő, hímnemű főnevek elveszítik ezt a részt többes számban.

A lengyel nyelvben majdnem minden szótő mássalhangzóval végződik. A kivételek - a *cielę, pisklę, ramię* (borjú, madárfióka, váll) tipusú szavak. Itt a tő – az egész szó; a ragozásban megkapja az utólagos lágy [tɕ] vagy [ɲ] mássalhangzót (írásban: *ci*, *ni*) egyes számban, illetve *t*, *n* (azęmagánhangzók cseréje ⇒ *ą / o*-ra) többes számban.

Az *a*-val végződő hímnemű főnevek

Az ilyen főnevek (pl. *kierowca* – vezető) egyes számban úgy ragozódnak, mint nőneműek, többes számban pedig – mint hímneműek. Pl. *kierowca* és *dowódca* (parancsnok) egyes számban úgy ragozódik, mint a *róża* (lásd a táblát), viszont többes számban – mint *złotnik*. A *włóczęga* (csavargó) egyes számban úgy ragozódik, mint a *matka*,[10] többes számban pedig – mint a *rak*. Az *atleta* és *poeta* (költő) egyes számban úgy ragozódnak, mint a *kobieta*, többes számban – mint a *złotnik*.[11] A *wojewoda* úgy ragozódik egyes számban, mint a *woda*, viszont többes számban – mint a *pan*.

A legérdekesebb példa - *mężczyzna* (férfi). Annak ellenére, hogy nincs „férfiasabb” főnév, ez majdnem pontosan úgy ragozódik, mint a *kobieta* (nő), azzal a különbséggel, hogy a megszólító esetben elveszti az *-i* ragot (ami a tő lágyságával kapcsolatos), a többes számú tárgyeset ragja pedig ugyanaz, mint a birtokos eseté (ami szabály a hímnemű személyt jelölő – *męskoosobowe* - főnevekre).

A *ręka, oko, ucho* főnevek

A *ręka*, *oko*, *ucho* (kéz, szem, fül) szavak ragozása megőrizte a régi kettős szám maradványait:

eset		A	B	R	T	E	H	M
kéz	**ESz.**	ręk**a**	ręk**i**	ręc**e**	ręk**ę**	ręk**ą**	ręc**e**	ręk**o**
	TSz.	ręc**e**	rąk	ręk**om**	ręc**e**	ręk**oma** / ręk**ami**	ręk**ach**	ręc**e** / ręk**u**
szem	**ESz.**	ok**o**	ok**a**	ok**u**	ok**o**	oki**em**	ok**u**	ok**o**
	TSz.	ocz**y**	ocz**u**	ocz**om**	ocz**y**	ocz**yma** / ocz**ami**	ocz**ach**	ocz**y**
fül	**ESz.**	uch**o**	uch**a**	uch**u**	uch**o**	uch**em**	uch**u**	uch**o**
	TSz.	usz**y**	usz**u**	usz**om**	usz**y**	usz**yma** / usz**ami**	usz**ach**	usz**y**

A ragozási minták szerint a *ręka* szó alanyesetének *ręki* kellene lennie (mint *łąki* - mezők), nem pedig *ręce*. Hasonlóan, *oczy* helyett *oka* kellene lennie (mint *pudełka* - dobozok), viszont *uszy* helyett – *ucha* (mint *echa* - visszhangok). De ha a korsó füléről vagy a háló szeméről beszélünk – a ragozás már a mintával egyező *(oka, ucha – ok, uch – okom, uchom – oka, ucha - okami, uchami – (o) okach, (o) uchach)*.

A *rok, człowiek* főnevek

A *rok* (év) szó egyes számban így ragozódik: A: *rok* – B. *rok**u*** – R. *rok**owi*** – T. *rok* – E. *roki**em*** – H. *rok**u*** – M. *rok**u***. De ennek a szónak nincs többes száma – ennek a szerepét a *lato* szó játssza, amely egyes számban azt jelenti, hogy *nyár* és úgy ragozódik mint a *płuco* (lásd a táblát).

Hasonló helyzet van az orosz nyelvben: год – 2, 3, 4 года – 5, 6... **лет** – de ha nincs számnév, akkor ezt mondjuk, hogy *годы*, nem *лета*, lengyelül viszont soha nem mondjuk, hogy *roki*.

A *człowiek* (ember) szó egyes számban úgy ragozódik, mint a *pisarz* (lásd a táblát). Itt szintén nincs többes száma – ennek a szerepét a *ludzie* szó játssza, amelynek viszont nincs egyes száma, és így ragozódik: A. *ludzi**e*** – B. *ludz**i*** – R. *ludzi**ach*** – T. *ludz**i*** – E. *ludź**mi*** – H. *ludzi**ach*** – M. *ludzi**e***.

Hasonló a helyzet a többi szláv nyelvben is: bolgár *човек – хора (души)*, cseh *člověk – lidé*, orosz *человек – люди*, szerb *човек – људи* (lásd szuppletivizmus)

A melléknévi ragozású főnevek

Vannak olyan főnevek, amelyek úgy néznek ki és úgy ragozódnak mint melléknevek, ezért *A melléknevek ragozása példái* című alfejezetben levő tábla szerint ragozandóak. Pl. *leśniczy* (erdész) úgy ragozódik, mint a *czarny*, a *królowa* (királyné) – mint *czarna*, *podskarbi*[12] – mint *wysoki*; *czesne, wpisowe* (tandíj, beiratkozási díj) – mint *czarne* (semleges nem, de csak egyes számban: ezeknek a szavaknak nincs többes számuk). Pedig a *sędzia, hrabia* (bíró, gróf) főnevek többes számban úgy ragozódnak, mint a *wojewoda*, de egyes számban – részben, mint a *wojewoda*, részben viszont, mint a *wysoki* melléknév (A. *sędzia* – B. *sędziego* – R. *sędziemu* – T. *sędziego* – E. *sędzim* – H. *sędzim* – M. *sędzio*).

A melléknevek ragozási példái

A melléknév esetben meg nemben ragozódik. Egyes számban megkülönböztetjük: a hím-, nő- és semleges nemet, többes számban pedig – a hímnemű személyi alakú melléknevet (lengyelül: *rodzaj męskoosobowy*, csak hímnemű személyekre vonatkozik) és általános alakú mellékneveket (lengyelül: *rodzaj niemęskoosobowy*, többi melléknévre vonatkozik).

Általában érvényes a szabály, hogy a nők csoportját leíró többes számú melléknév az általános alakú melléknevek ragozási mintája szerint ragozódik; de ha a csoportban legalább egy férfi van, ez a melléknév a hímnemű személyi alakú melléknevek ragozási mintája szerint ragozódik (pl. *wysokie studentki* – magas diáklányok – csupa nők csoportját jelent, de *wysocy studenci* – magas diákok – férfiak csoportját vagy vegyes csoportot).

A ragozása példái:[13][14]

eset	egyes szám				többes szám	
	hímnemű élő	hímnemű élettelen	nőnem	semleges nem	hímnemű személyi alak	általános alak
fekete						
A	czarn**y**	czarn**y**	czarn**a**	czarn**e**	czarn**i**	czarn**e**
B	czarn**ego**	czarn**ego**	czarn**ej**	czarn**ego**	czarn**ych**	czarn**ych**
R	czarn**emu**	czarn**emu**	czarn**ej**	czarn**emu**	czarn**ym**	czarn**ym**
T	czarn**ego**	czarn**y**	czarn**ą**	czarn**e**	czarn**ych**	czarn**e**
E	czarn**ym**	czarn**ym**	czarn**ą**	czarn**ym**	czarn**ymi**	czarn**ymi**
H	czarn**ym**	czarn**ym**	czarn**ej**	czarn**ym**	czarn**ych**	czarn**ych**
M	czarn**y**	czarn**y**	czarn**a**	czarn**e**	czarn**i**	czarn**e**
magas						
A	wysok**i**	wysok**i**	wysok**a**	wysoki**e**	wysoc**y**	wysokie**e**
B	wysoki**ego**	wysoki**ego**	wysoki**ej**	wysoki**ego**	wysok**ich**	wysok**ich**
R	wysoki**emu**	wysoki**emu**	wysoki**ej**	wysoki**emu**	wysok**im**	wysok**im**

T	wysoki**ego**	wysok**i**	wysok**ą**	wysoki**e**	wysoki**ich**	wysoki**e**
E	wysok**im**	wysoki**im**	wysok**ą**	wysok**im**	wysok**imi**	wysok**imi**
H	wysok**im**	wysok**im**	wysoki**ej**	wysok**im**	wysok**ich**	wysok**ich**
M	wysok**i**	wysok**i**	wysok**a**	wysoki**e**	wysoc**y**	wysoki**e**

Összehasonlítás és melléknevek fokozása

- Egyszerű fokozás – a középfokot a *-szy/-sza/-sze* toldalék segítségével alkotjuk (esetleg a megfelelő segédmagánhangzóval vagy a mássalhangzók cseréjével), a felsőfokot pedig – a *-naj* prefixum segítségével.

  ładny *(szép)* – ładni**ejszy** – **naj**ładniejszy
  szybki *(gyors)* – szyb**szy** – **naj**szybszy
  wesoły *(vidám)* – wes**elszy** – **naj**weselszy
  długi *(hosszú)* – dłu**ższy** – **naj**dłuższy

Sok melléknevet rendhagyó módon kell fokozni:

  dobry (*jó*) – lepszy – najlepszy
  zły *(rossz)* – gorszy – najgorszy
  mały *(kis)* – mniejszy – najmniejszy
  duży / wielki *(nagy)* – większy – największy
  wysoki *(magas)* – wyższy - najwyższy
  niski *(alacsony)* – niższy - najniższy

- Leíró fokozás – ha a melléknév nem fokozható egyszerű módon, a középfokot a *bardziej* (inkább), a felsőfokot pedig - *najbardziej* (még inkább) határozószó segítségével képezzük. Ez főként hosszú melléknevekre vonatkozik (pl. *interesujący* - érdekes), de nemcsak (pl. *krzywy* – görbe – csak leíró módon fokozható). Ha a melléknév egyszerű módon fokozható, a leíró fokozás helytelen (pl. nem mondjuk, hogy *bardziej szybki*, mert mondhatjuk, hogy *szybszy*).

Összehasonlítva, használhatjuk a *niż (mint)* kötőszót vagy az *od* elöljárószót. Az első lehetőség a főnevet alanyesetben igényli (pl.: *Stół jest większy niż krzesło - Az asztal nagyobb, mint a szék*), a második - birtokos esetben (ez megfelel a magyar *-nál, -nél* ragnak – pl.: *Stół jest większy od krzesła - Az asztal nagyobb a széknél*).

Családnevek

A családnevek – főnevek, de a ragozásuk sajátságos. Általános szabály, hogy a többes számú családnevek, amelyek nők csoportját írják le, az általános alakú *(rodzaj niemęskoosobowy)* szavak (főnevek vagy melléknevek) ragozási mintái szerint ragozódnak, de ha a csoportban legalább egy férfi van – a hímnemű személyi alakú *(rodzaj męskoosobowy)* szavak mintái szerint.

- A *-ski/-ska, -cki/-cka, -dzki/-dzka* ragokkal végződő családnevek *(Słowacki, Siemiradzki, Wyspiański)* úgy ragozódnak, mint a melléknevek (lásd tábla – férfiakat illetően, egyes számban az élő főnév ragjai, többes számban – a hímnemű személyragok érvényesek).[15]

A családneveknek, ahogy látható, két verziójuk van: férfi és női. Ez szokásos a szláv országokban, de Nyugaton nem. Ezért ott a Jan Kowalski és Anna Kowalska házaspárt a számítógéprendszer két egymás számára idegen embernek tarthatja. Emiatt az ilyen családnevű lengyel nők, akik a férjükkel együtt telepednek le Nyugaton, gyakran használják a *-ki* hímnemű ragot (pl. amikor új állampolgárságot akarnak szerezni).

- A mássalhangzóval végződő **férfi** családnevek egyes számban úgy ragozódnak mint élő főnevek (pl. *pisarz* vagy *bohater* – az utolsó tő mássalhangzójától függően). Többes számban ezek a családnevek a *pan* főnév ragjait használják.[16] Az ilyen tipusú **női** családnevek **nem ragozódnak.** Ehelyett a családnévvel párosult szó ragozandó, ahogy az udvariassági kifejezés (pl. *pani* – asszony) vagy név (*Dyrektorem mianowano Annę Cieślik - Widziałem pani**ą** Cieślik przed chwilą – Jedziemy do Rzymu z siostr**ami** Cieślik.* – Igazgatóvá Anna Cieśliket nevezték ki. – Cieślik asszonyt egy pillanattal ezelőtt láttam. – Rómába a Cieślik nővérekkel megyünk.)
- Az *-a*-val végződő **férfi** családnevek *(Putka, Wajda)* úgy ragozódnak, mint a nőnemű főnevek (pl. *woda* lub *matka*, a tő utolsó mássalhangzójától függően), viszont az *-o*-val végződő családnevek *(Fredro, Kościuszko)* – úgy, mintha *-a*-val végződnének.[17]

Többes számban ezek a családnevek a *pan* főnév ragjait veszik fel (ragozásuk, mint a *Sienkiewicz* családnévé). Az ilyen típusú **női** családnevek **nem ragozódnak** – mint fent, a ragozandó családnévvel párosult szó.

- Az *-y*-nal végződő (idegen származású) **férfi** családnevek *(Ferency, Batory)* melléknévként ragozódnak (pl. *czarny* - lásd tábla), de többes szám alanyesetben és megszólító módban **nem ragozódnak** (*Stefan Batory - bracia Bato**ry** – braci Bato**rych*** /Batory testvérek/). Az ilyen típusú **női** családnevek **nem ragozódnak**.
- Az *-e*-vel végződő (idegen származású is) **férfi** családnevek *(Krauze, Linde)* úgy ragozódnak egyes számban, mint az *-y*-nal végződőek, de eszközhatározó, helyhatározó és megszólító esetekben a ragban levő *y e*-vé válik (*Krauz**em***). Mivel ezek a családnevek idegen származásúak, többes számban mind a férfi, mind a női alakúak **nem ragozódnak** – mint fent, a ragozandó családnévvel párosult szó (*siostry Linde – braciom Linde – z małżeństwem Linde* /Linde nővérek – Linde testvéreknek – Linde házaspárral/).
- Az *-owa*-val végződő **női** családnevek (pl. *Nowak**owa***) úgy ragozódnak, mint a nőnemű melléknevek (pl. *czarna*). Régen ez volt a toldalék, amit az asszony hozzákapcsolt a férjének mássalhangzóval végződő családnevéhez – *Nowak* – a magyar *-né*-hez hasonlóan. Viszont az *-ówna*-val végződő családnevek (pl. *Nowak**ówna***) úgy ragozódnak, mint a *kobieta* főnév. Régen ez volt az a toldalék, amit a lány az apjának mássalhangzóval végződő családnevéhez csatolt.
- Ha a **férfi** családnév azonos egy közönséges főnévvel, egyes számban úgy ragozódik, mint a főnév, de többes számban – mindig elfogadja a *pan* főnév ragjait (emlékezzünk, hogy a **női családnév nem ragozódik** semmilyen számban). Pl.: *Gołąb* (galamb) – *bracia Gołębi**owie*** /Gołąb testvérek/ – *siostry Gołąb* /Gołąb nővérek/; *Pióro* (toll) – *państwo Pió**rowie*** /Pióro házaspár/ – *bliźniaczki Pióro* /Pióro ikernővérek/.

Ha pedig a **férfi** családnév azonos egy közönséges melléknévvel, úgy ragozódik, mint a melléknév, de többes számú alanyesetben és megszólító esetben **megőrzi az egyes számú alakot** – ezért a meghatározó szót hozzá kell adni, mint pl. *bracia*, *państwo* (testvérek, házaspár) stb. *(Andrzej Biały – Andrzeja Białego; bracia Biały – z braćmi Białymi; państwo Biały – z państwem Biały)*. Az ilyen típusú **női** családnevek nem ragozódnak, sőt nők is viselhetnek **férfi** alakú családnevet (*Anna Biał**y***, nem *Biała*) – hacsak ők maguk nem döntenek másképpen.

Névmás

Személyes névmás *(zaimek osobowy)*

eset	**én**	**te**	**ő**		**mi**	**ti**	**ők**	
A.	ja	ty	on, ono	ona	my	wy	oni	one
B.	mnie	cię/ciebie	go/jego	jej	nas	was	ich	ich
R.	mnie	ci/tobie	mu/jemu	jej	nam	wam	im	im
T.	mnie	cię/ciebie	go/jego	ją	nas	was	ich	je
E.	mną	tobą	nim	nią	nami	wami	nimi	nimi
H.	mnie	tobie	nim	niej	nas	was	nich	nich
M.	-	ty	-	-	-	wy	-	-

A perjellel elválasztott alakok közül, az első – gyenge alak, a második - erős. Az erős alakot akkor használjuk, amikor hangsúlyozzuk a névmást. Pl. *Widziałem cię* egyszerűen azt jelenti, hogy *Láttalak*, de *Widziałem ciebie* – ‘’Téged láttalak*: a beszélő hangsúlyozza, hogy* ***téged*** *látott, nem őt. Ezt úgy is kifejezhetjük, hogy a névmást az ige elé helyezzük* (Ciebie widziałem) *– és mivel ilyen az átrendezés* kizárólag *hangsúlyozást jelent, nem szabad azt mondani* *Cię widziałem. *Az erős alakot akkor is használjuk, ha a névmás előtt elöljárószó áll, pl.* Mówię **do ciebie** */Hozzád beszélek/ (nem* *mówię do cię*). Sőt, ha az elöljárószó áll az* i / j *hangzóval kezdődő névmások előtt, azt a hangzót* **ni***-vel helyettesítenünk kell, pl.* Poszedłem **do niego / do nich** *(Hozzá / hozzájuk mentem) – a* do *elöljárószó birtokos esetű főnevet követel. De nem szabad azt mondani, hogy* *poszedłem do jego / do ich, *és annál is kevésbé azt, hogy* *do go.

Udvariassági alakok:

- egyes számban: *Pan* (férfiakhoz), *Pani* (nőkhöz),
- többes számban: *Panowie* (férfiak csoportjához), *Panie* (nők csoportjához), *Państwo* (vegyes csoporthoz). De ha ez az utolsó alak megszólító esetben lesz, csak melléknévvel használjuk (pl. *Drodzy Państwo* – Kedves Hölgyeim és Uraim); ha nincs melléknév, úgy kell mondani, hogy *Panie i Panowie*.

Birtokos névmás

Amint az indoeurópai nyelvek többségében, a birtoklást kifejezhetjük a „birtokolt" tárggyal párosult birtokos névmással (*zaimek dzierżawczy*; más módszer – a „birtokolt" tárgy + „birtokló" tárgy birtokos esetben).

Egy birtokolt tárgy:

magyar birtokos ragok	hímnem	nőnem	semleges nem
-m/-am/-om/-em/-öm	mój	moja	moje
-d/-ad/-od/-ed/-öd	twój	twoja	twoje
-a/-ja/-e/-je	jego/ jej/ jego		
-nk/-unk/-ünk	nasz	nasza	nasze
-tok/-tek/-tök/-otok/-atok/-etek/-ötök	wasz	wasza	wasze
-uk/-ük/-juk/-jük	ich		

Több birtokolt tárgy:

magyar birtokos ragok	hímnemű személyi alak *(rodzaj męskoosobowy)*	általános alak *(rodzaj niemęskoosobowy)*
-im/-aim/-eim/-jaim/-jeim	moi	moje
-id/-aid/-eid/-jaid/-jeid	twoi	twoje
-i/-ai/-ei/-jai/-jei	jego/ jej	
-ink/-aink/-eink/-jaink/-jeink	nasi	nasze
-itok/-itek/-aitok/-eitek/-jaitok/-jeitek	wasi	wasze
-ik/-aik/-eik/-jaik/-jeik	ich	

Ahogy látható, mindkét szám 3. személyben megkülönböztetjük a „birtokló" tárgy nyelvtani nemét (egyes számban a „birtokló" tárgy hímnemű, nőnemű és semleges nemű, többes számban – hím- vagy semleges nemű meg nőnemű).

A birtokos névmás úgy ragozódik, mint a **melléknév** (*mój* – *moj**ego*** – *moj**emu**...* – mint *wysoki* – *wysoki**ego*** – *wysoki**emu**...*). Az esetének egyeznie kell a „birtokolt" tárgyéval, de emlékezni kell arra, hogy ha a melléknév toldaléka hozzácsatolása következtében a *-ji-* csoport alakulna ki, az *-i-*-vel, azt helyettesíteni kell – pl. *moje* (tsz.) ⇒ *mo**i**ch*, nem **mojich* (mint pl. a csehben).

Meg is kell különböztetni a *jego* (egyes sz., B. és T.), *jej* (egyes sz., B. és E.) meg *ich* (többes sz., B. és T.) személyes névmásokat az azonosan szóló birtokos névmásoktól. A névmásokhoz nem csatoljuk hozzá az *n* hangzót, ha a névmás *i / j*-vel (vagy jottal?) kezdődik - tehát pl. *Poszedłem* ***do niego*** *(Hozzá mentem)* - *Poszedłem* ***do jego domu*** (Az ő házába mentem).

Ha a „birtokolt" tárgy az alany tulajdona (az alany a „birtokos"), a ***swój / swoja / swoje*** (egyes szám, hím-, nő-, semleges nem) illetve ***swoi / swoje*** (többes szám, hímnemű személyi alak, általános alak) névmásokat használjuk. Ennek a névmásnak a magyar nyelvben gyakran a *saját* szó felel meg, de a lengyel nyelvben ezt a névmást olyan nyelvtani esetben is használni kell, amelyben van határozott főnév. A mondat *Marysia zgubiła* ***swoje*** *klucze* ezt jelenti, hogy *Mari elvesztette a **(saját)** kulcsát*, mert *swoje* jelenti, hogy Mari (az alany) a kulcs tulajdonosa. Ebben a helyzetben nem szabad azt mondani, hogy **Marysia zgubiła* ***jej*** *klucze*, mert ez jelentené, hogy a kulcs – valaki másnak a tulajdona. Helyesen így lesz: *Mama zabroniła wychodzić Marysi z domu, bo Marysia zgubiła* ***jej*** *klucze* (Anyu megtiltja Marinak, hogy kimenjen a lakásból, mert Mari elvesztette az anya kulcsát) – vagyis a *jej klucze = mamy klucze* (anyu kulcsa).

Visszaható névmás

A visszaható névmás *(zaimek zwrotny)* rámutat az alanyra, amely egyidejűleg a cselekvés tárgya. A névmás nyelvtani esete függ az állítmánytól (az igevonzatra kényszerített).

A.	-
B.	siebie
R.	sobie
T.	się / siebie
E.	sobą
H.	sobie
M.	-

A magyar nyelvben ennek megfelelnek a *maga* és *egymás* névmások. Pl. *opowiadam **o sobie** - beszélek magam**ról***. De az *opowiadamy o sobie*t úgy érthetjük, mint: *beszélünk magunkról* és *beszélünk egymásról* – hogy pontosítsuk, legjobb azt mondani, hogy *opowiadamy o samych sobie* (magunkról) vagy *opowiadamy o sobie nawzajem* (egymásról).

Mégsem mindig alkaimazhatjuk a visszaható névmást közvetlenül, mert a magyar nyelvben létezik a birtokos rag. *Złamał **sobie** rękę* azt jelenti, hogy *eltörte a kezét* – nem mondjuk, hogy **eltörte magának a kezet*, ámbár szó szerint ez pont így szól. A lengyel pedig nem mondja úgy, mint a magyar: **złamałem swoją rękę*.

A *się* névmást használjuk a visszaható igenemben (lásd visszaható igenem).

Többi névmás

- mutató (*zaimek wskazujący*: ragozandó, pl. *ten/ta/to* - ez, *tamten/tamta, tamto* - az, *taki* – ilyen/olyan, *ci* - ezek, *tamci* - azok, *owi* - amazok; nem ragozandó, pl. *tam* - ott, *tu* - itt, *tędy* – erre/arra)
- kérdő (*zaimek pytający*: ragozandó, pl. *kto?* – ki, *co?* – mi, *jaki?* – milyen, *który?* – melyik, *komu?* – kinek, *czemu?* – minek/miért, *kogo?* - kit; nem ragozandó, pl. *gdzie?* – hol, *kiedy?* – mikor, *jak?* – hogyan)
- vonatkozó (*zaimek względny*: ragozandó, pl. *kto* – aki, *co* - ami, *komu* - akinek – mindegyik a kérdőjel nélkül; összekapcsolja a főmondatot mellékmondattal)
- határozatlan (*zaimek nieokreślony*: ragozandó, pl. *ktoś* - valaki, *coś* - valami, *jakiś* - valamilyen, *cokolwiek* - bármi; nem ragozandó, pl. *gdzieś* - valahol, *kiedyś* – valamikor/valaha)
- tagadó (*zaimek przeczący*: ragozandó, pl. *nikt* - semmilyen, *żaden* - semelyik, *nic* - semmi; nem ragozandó, pl. *nigdy* - soha, *nigdzie* - sehol)
- elterjesztő (*zaimek upowszechniający*: ragozandó, pl. *wszyscy* - mindenki; nem ragozandó, pl. *zawsze* - mindig)

A ragozandó névmások ragozódnak mint melléknév és meg kell felelniük a határozott főnévnek. Vigyázni kell a *-kolwiek* toldalékot tartalmazó névmásokat – ott az a másik rész ragozódik: pl *cokolwiek* – ***czego**kolwiek* – ***czemu**kolwiek* – ***czym**kolwiek* (bármi), nem **cokolwieka – cokolwiekowi...*. Hasonlóan *jakikolwiek* – ***jakiego**kolwiek* (bármilyen) stb.

Ige

A lengyel ige személyben, időben, számban és nemben ragozódik. Az igét a szemlélet, a mód és az igenem is jellemzi. Léteznek melléknévi és határozószói igenevek is, személytelen alakok (ezekben – a főnévi igenév) és igei főnevek. Az ige szótári alakja a főnévi igenév. A klasszikus lengyel nyelvtan 11 igeragozási csoportot (mintát) különböztet meg, ráadásul néhányban – alcsoportot.

Jelen idő

A jelen időben *(czas teraźniejszy)* nem különböztetünk meg nemeket és szemléleteket. A táblában látható ragozási minták[18][19] szintén használhatóak az **egyszerű jövő idő** alakításához (ami következik a szemléleti párok sajátosságából - lásd: Szemlélet). A vastag betűvel ragok, a szabályos betűvel pedig tövek meg vannak jelölve (vigyázz a különbségekre tövekben):

ragozási család	ige	főnévi igenév	ja	ty	on/ona/ono	my	wy	oni/one
I	**olvas**	czyt**ać**	czyt**am**	czyt**asz**	czyt**a**	czyt**amy**	czyt**acie**	czyt**ają**
II	**tud**	umi**eć**	umi**em**	umi**esz**	umi**e**	umi**emy**	umi**ecie**	umi**eją**
III	**butul**	głupi**eć**	głupi**eję**	głupi**ejesz**	głupi**eje**	głupi**ejemy**	głupi**ejecie**	głupi**eją**
IV	**vásárol**	kup**ować**	kup**uję**	kup**ujesz**	kup**uje**	kup**ujemy**	kup**ujecie**	kup**ują**
Va	**von**	ciąg**nąć**	ciąg**nę**	ciąg**niesz**	ciąg**nie**	ciąg**niemy**	ciąg**niecie**	ciąg**ną**
Vb	**tol**	su**nąć**	su**nę**	su**niesz**	su**nie**	su**niemy**	su**niecie**	su**ną**
Vc	**nedvesedik**	mok**nąć**	mok**nę**	mok**niesz**	mok**nie**	mok**niemy**	mok**niecie**	mok**ną**
VIa	**dicsér**	chwal**ić**	chwal**ę**	chwal**isz**	chwal**i**	chwal**imy**	chwal**icie**	chwal**ą**
VIb	**mér**	mierz**yć**	mierz**ę**	mierz**ysz**	mierz**y**	mierz**ymy**	mierz**ycie**	mierz**ą**
VIIa	**szenved**	cierpi**eć**	cierpi**ę**	cierp**isz**	cierp**i**	cierp**imy**	cierp**icie**	cierpi**ą**
VIIb	**hall**	słysz**eć**	słysz**ę**	słysz**ysz**	słysz**y**	słysz**ymy**	słysz**ycie**	słysz**ą**
VIIIa	**találgat**	zgad**ywać**	zgad**uję**	zgad**ujesz**	zgad**uje**	zgad**ujemy**	zgad**ujecie**	zgad**ują**
VIIIb	**csal**	oszuk**iwać**	oszuk**uję**	oszuk**ujesz**	oszuk**uje**	oszuk**ujemy**	oszuk**ujecie**	oszuk**ują**
IX	**köt**	wiąz**ać**	wiąż**ę**	wiąż**esz**	wiąż**e**	wiąż**emy**	wiąż**ecie**	wiąż**ą**
Xa	**üt**	bi**ć**	bi**ję**	bi**jesz**	bi**je**	bi**jemy**	bi**jecie**	bi**ją**
Xb	**önt**	la**ć**	le**ję**	le**jesz**	le**je**	le**jemy**	le**jecie**	le**ją**
Xc	**levesz**	zdj**ąć***)	zdej**mę**	zdej**miesz**	zdej**mie**	zdej**miemy**	zdej**miecie**	zdej**mą**
	óhajt	pragn**ąć**	pragn**ę**	pragni**esz**	pragni**e**	pragni**emy**	pragni**ecie**	pragn**ą**
XI	**tör**	tłu**c**	tłuk**ę**	tłucz**esz**	tłucz**e**	tłucz**emy**	tłucz**ecie**	tłuk**ą**
	visz	nieś**ć**	nios**ę**	niesi**esz**	niesi**e**	niesi**emy**	niesi**ecie**	nios**ą**

*) Nyelvtanilag ez az egyszerű jövő idejű ige; a jelen idejű ige - *zdejmować* (IV. család)

Az egyértelmű nyelvtani igealakok mindegyik személyben azt okozzák, hogy nagyon gyakran elkerülhetjük a személyes névmásokat a mondatokban, s a mondat is megőrizi az értelmét. Ez azt jelenti, hogy a lengyel nyelv – amint sok másik szláv nyelv - a *pro-drop* típusú nyelv (ang. „pronoun-drop language”).

Nem minden igének van a jelen ideje (lásd: Szemlélet). Ezenkívül, a ragozás közben vigyázni kell arra, hogy az alany számnévvel határozott – néha a számnév kikényszeríti az **egyes szám** felhasználását (lásd: Számnév).

Az udvariassági alakok követelik csak a 3. személy használását (*widzi Pan/Pani, widzą Panie/Panowie/Państwo* – Ön lát(ja), Önök látnak/-ják).

Múlt idő

A múlt időben *(czas przeszły)* megkülönböztetjük a következő nemeket:

- egyes számban, 1. és 2. személyben – hím- és nőnem,
- egyes számban, 3. személyben – hím-, nő- és semleges nem,
- többes számban – hímnemű személyi alak *(rodzaj męskoosobowy)* és általános alak (*rodzaj niemęskoosobowy* - bár 1. személyben az általános alakok gyakorlatilag értendő mint a nőnem).

A többes számban érvényes a szabály, amint a melléknevek esetében: az ige ragozódik mint hímnemű személyi alakú, ha a csoportban legalább egy férfi van; ha nem, mint általános alakú ragozandó (pl. *oni czytali* csak férfiakhoz vagy a vegyes csoportra vonatkozik, de *one czytały* – csak nők vagy gyerekek csoportjához). Ezenkívül, a ragozás közben vigyázni kell arra, hogy az alany számnévvel határozott-e – néha a számnév kikényszeríti az '*egyes szám* felhasználását (lásd: Számnév).

Ragozási minták:[18][20]

ragozási család	ige	főnévi igenév	ja		ty		on/ona/ono			my	
			hímnem	nőnem	hímnem	nőnem	hímnem	nőnem	semleges nem	hímnemű szem. alak	á
I	**olvas**	czyt**ać**	czyt**ałem**	czyt**ałam**	czyt**ałeś**	czyt**ałaś**	czyt**ał**	czyt**ała**	czyt**ało**	czyt**aliśmy**	cz
II	**tud**	umi**eć**	umi**ałem**	umi**ałam**	umi**ałeś**	umi**ałaś**	umi**ał**	umi**ała**	umi**ało**	umi**eliśmy**	ur
III	**butul**	głupi**eć**	głupi**ałem**	głupi**ałam**	głupi**ałeś**	głupi**ałaś**	głupi**ał**	głupi**ała**	głupi**ało**	głupi**eliśmy**	głu
IV	**vásárol**	kup**ować**	kup**owałem**	kup**owałam**	kup**owałeś**	kup**owałaś**	kup**ował**	kup**owała**	kup**owało**	kup**owaliśmy**	kup
Va	**von**	ciąg**nąć**	ciąg**nąłem**	ciąg**nęłam**	ciąg**nąłeś**	ciąg**nęłaś**	ciąg**nął**	ciąg**nęła**	ciąg**nęło**	ciąg**nęliśmy**	cią
Vb	**tol**	su**nąć**	su**nąłem**	su**nęłam**	su**nąłeś**	su**nęłaś**	su**nął**	su**nęła**	su**nęło**	su**nęliśmy**	su
Vc	**nedvesedik**	mok**nąć**	mok**łem**	mok**łam**	mok**łeś**	mok**łaś**	mók**ł**	mok**ła**	mok**ło**	mok**liśmy**	m
VIa	**dicsér**	chwal**ić**	chwal**iłem**	chwal**iłam**	chwal**iłeś**	chwal**iłaś**	chwal**ił**	chwal**iła**	chwal**iło**	chwal**iliśmy**	chv
VIb	**mér**	mierz**yć**	mierz**yłem**	mierz**yłam**	mierz**yłeś**	mierz**yłaś**	mierz**ył**	mierz**yła**	mierz**yło**	mierz**yliśmy**	mie
VIIa	**szenved**	cierpi**eć**	cierpi**ałem**	cierpi**ałam**	cierpi**ałeś**	cierpi**ałaś**	cierpi**ał**	cierpi**ała**	cierpi**ało**	cierpi**eliśmy**	cie
VIIb	**hall**	słysz**eć**	słysz**ałem**	słysz**ałam**	słysz**ałeś**	słysz**ałaś**	słysz**ał**	słysz**ała**	słysz**ało**	słysz**eliśmy**	sły
VIIIa	**találgat**	zgad**ywać**	zgad**ywałem**	zgad**ywałam**	zgad**ywałeś**	zgad**ywałaś**	zgad**ywał**	zgad**ywała**	zgad**ywało**	zgad**ywaliśmy**	zgad
VIIIb	**csal**	oszuk**iwać**	oszuk**iwałem**	oszuk**iwałam**	oszuk**iwałeś**	oszuk**iwałaś**	oszuk**iwał**	oszuk**iwała**	oszuk**iwało**	oszuk**iwaliśmy**	oszu
IX	**köt**	wiąz**ać**	wiąz**ałem**	wiąz**ałam**	wiąz**ałeś**	wiąz**ałaś**	wiąz**ał**	wiąz**ała**	wiąz**ało**	wiąz**aliśmy**	wia
Xa	**üt**	bi**ć**	bi**łem**	bi**łam**	bi**łeś**	bi**łaś**	bi**ł**	bi**ła**	bi**ło**	bi**liśmy**	b
Xb	**önt**	l**ać**	l**ałem**	l**ałam**	l**ałeś**	l**ałaś**	l**ał**	l**ała**	l**ało**	l**aliśmy**	l
Xc	**levesz**	zdj**ąć**	zdj**ąłem**	zdj**ęłam**	zdj**ąłeś**	zdj**ęłaś**	zdj**ął**	zdj**ęła**	zdj**ęło**	zdj**ęliśmy**	zc
	óhajt	pragn**ąć**	pragn**ąłem**	pragn**ęłam**	pragn**ąłeś**	pragn**ęłaś**	pragn**ął**	pragn**ęła**	pragn**ęło**	pragn**ęliśmy**	pra
XI	**tör**	tłuc	tłuk**łem**	tłuk**łam**	tłuk**łeś**	tłuk**łaś**	tłuk**ł**	tłuk**ła**	tłuk**ło**	tłuk**liśmy**	tłu
	visz	nieś**ć**	nios**łem**	nios**łam**	nios**łeś**	nios**łaś**	niós**ł**	nios**ła**	nios**ło**	nieś**liśmy**	ni

Régen a lengyel nyelvben a régmúlt idő is létezett. Alakították az adott ige múlt idejű alakjából és a *być* ige múlt idejű alakjából.

A múlt időt használjuk nemcsak a múlt cselekvés kifejezéséhez, hanem szintén a célt kifejező alárendelő összetett mondatokban – az újlatin nyelvekben ennek megfelel a kötőmód *(subiunctivus)*, a magyar nyelvben – a *hogy + felszólító mod* szerkezet. Az olyan mondatokat két módszerrel alakítjuk:

- Ha a mindkettő (mellék és fő) mondat alanya különféle, a mellékmondat állítmánya múlt időben lesz, viszont a mellékmondat a *żeby, aby, by* kötőszóval kezdődik. A kötőszó elfogadja az alanynak megfelelő ragot:

egyes sz.: 1. szem.: *że**bym***, 2. szem.: *że**byś***, 3. szem.: *że**by***,

többes sz.: 1. szem.: *że**byśmy***, 2. szem.: *że**byście***, 3. szem.: *że**by***

Pl.:

Prosiłem cię, żebyś kupił(a)' *chleb* = Kértem, hogy vegyél kenyeret.

Powiedziałem jej, ***żeby kupiła*** *chleb* = Mondtam neki, hogy vegyen kenyeret.

A fenti peldákban, a főmondatban *ja* (én) az alany, a mellékmondatban - *ty* (te) és *ona* (ő).

- Ha mindkét (mellék és fő) mondat alanya azonos, a mellékmondat állítmánya főnévi igenévben lesz, a kötőszó alakja pedig - *żeby/aby/by*, személyragok nélkül:

Wyjąłem pieniądze, żeby zapłacić = Kivettem a pénzt, hogy fizessek – a mindkét mondat alanya azonos (*ja*).

Jövő idő

A jövő idő *(czas przyszły)* lehet egyszerű vagy összetett. Az *egyszerű* idő egy befejezett cselekvést jelent és ezt a ragozási minták szerint alakítjuk (lásd Jelen idő). Az alakítás módja szorosan összekapcsolt a szemléleti párok alakítási módjával, ami le van írva a *Szemlélet* alfejezetben. Az *összetett* idő pedig egy nem befejezett cselekvést jelent és két módszerrel képezhetjük:

- egy adott igének a 3. személy '*múlt idejű* alakját tesszük az alanynak megfelelő számba,
- és összekapcsoljuk ezt az alanynak megfelelő *być* ige alakjával (lásd Létige),

vagy

- egy adott ige főnévi igenevét összekapcsolunk az alanynak megfelelő *być* ige alakjával.

Pl. a *czytać* ige esetében:

- egyes szám: *będę czytał / będę czytała - będziesz czytał / będziesz czytała - będzie czytał / będzie czytała*

  többes szám: *będziemy czytali / będziemy czytały - będziecie czytali / będziecie czytały - będą czytali / będą czytały*

(az első bekezdésben az alany *egyes* számban van, azért a *czytać* ige múlt idejű alakja 3. személyben és *egyes* számban van; a második bekezdésben viszont az alany *többes* számban van, azért a *czytać* ige múlt idejű alakja 3. személyben és *többes* számban van)

vagy

- egyes szám: *będę czytać - będziesz czytać - będzie czytać*

  többes szám: *będziemy czytać - będziecie czytać - będą czytać*

Szemlélet

A lengyel nyelv két szemléletet (aspektust) különböztet meg: befejezett *(aspekt dokonany)* és folyamatos *(aspekt niedokonany)*. A szemléletek között létező különbség pontos leírása nehéz, de általában az elsőt akkor használjuk, amikor leírunk egy befejezett cselekvést (múlt idő) vagy olyat, amelyet az alany szándékozik befejezni (jövő idő); a másikat pedig akkor, amikor leírjuk a cselekvést, amely nem lett befejezve a mondat összefüggésében meghatározott ideig. A szlávok könnyen megérzik ezt a különbséget, mert a szemlélet az egyik alapvető nyelvtani kategória a nyelvükben. A magyar nyelvben nincsenek szemléletek, de a magyar nyelvet tanuló vagy ismerő lengyelnek a szemléletet gyakran az igekötők jelzik: *Írtam a könyvet* érthetjük mint *Pisałem książkę*, tehát a folyamatos szemléletű igével; pedig *Megírtam a könyvet* – mint ***Na**pisałem książkę*, tehát a befejezett szemléletű igével; *Könyvet írok* jelenti, hogy *Piszę książkę* (jelen idő), *Megírom a könyvet* – ***Na**piszę książkę* (egyszerű jövő idő, tehát befejezett szemlélet).

A befejezett és folyamatos igéknek saját főnévi igenevük van. A **befejezett** ige főnévi igenevéből alkotjuk a **múlt** idejű és **egyszerű jövő** idejű **befejezett** igéket. A **folyamatos** ige főnévi igenevéből pedig a **múlt** idejű **folyamatos** igét és a **jelen** idejű igét. Ebből következik, hogy múlt időben két szemlélet van, az egyszerű jövő időben csak befejezett szemlélet, az összetett jövő időben pedig csak folyamatos szemlélet van. A jelen idő egyáltalán nem különböztet meg szemléleteket, mert a jelen cselekvés pont most folyik le és nem tudjuk azt befejezett szemléletű igével kifejezni. Pl.:

> befejezett ige főnévi igeneve: *skoczyć* (ugrik) - befejezett múlt idő: *skoczyłem*, egyszerű jövő idő – *skoczę*
>
> folyamatos ige főnévi igenéve: *skakać* - folyamatos múlt idő: *skakałem*, jelen idő – *skaczę*

Befejezett és folyamatos igék főnévi igenéveiből kialakítjuk a személyi alakot a ragozási minták szerint (lásd Jelen idő vagy Múlt idő).

Vannak kétszemléletű igék is (két szemléletet kifejező – az összefüggéstől függően – pl. *aresztować* - letartóztat) és egyszemléletű igék (csak befejezett vagy folyamatos – amelyeknek nincs ellenkező szemléletű párja). A folyamatos egyszemléletű igék pl. olyanok, amelyek kifejeznek mozgást meghatározott irány nélkül (*chodzić* - jár), sokszorosok (a magyar nyelvben megfelelnek ezeknek többiek között az igék *gat/-get* szuffixummal, pl. *czytywać* – olvasgat). A befejezett egyszemléletű igék viszont kifejeznek sok helyen vagy sok alannyal egyidejűleg végrehajtott cselekvéseket (pl. *poukładać* – elrendez vt sok helyen), illetve egy bizonyos ideig tartott cselekvéseket vagy állapotokat (*spać* - alszik, *wiedzieć* - tud, *poleżeć* – fekűd egy ideig). Ha egy igekötőt az egyszerű igéhez hozzácsatoljuk, ennek **nincs jelen ideje**: a *poleżę trochę* jelenti a cselekvés **szándékát**, nem a végrehajtását, tehát ez jövő, nem jelen idő. A jelen cselekvést ebben az esetben a *leżę* egyszerű ige fejezik ki.

Nincs általános szabály egy adott ige ellenkező szemléletűre való alakítására, ami a nyelvtanulóknak gyakran nehézséget okoz, hisz ezeket külön kell memorizálniuk.

Sok ige tartalmaz egy tőhöz adott **szuffixumot** és az ilyen igéknek nincs igekötőjük, pl. *krzyknąć* (*kiabál*, befejezett ige; a folyamatos párja – *krzyczeć*), *kupić* (*vásárol*, *vesz*, befejezett ige; a folyamatos párja – *kupować*). Az igék olyan párokból gyakran még külön igeragozási csoportokhoz is tartoznak, azért külön minták szerint ragozandóak: *krzyknąć* – Va cs., *krzyczeć* – VIIb cs.; *kupić* – VIb cs., *kupować* – IV cs.

Viszonylag sok befejezett igét képezhetünk egy egyszerű igéhez hozzácsatolt **igekötő** segítségével. A lengyel nyelvben a leggyakrabban a *z-/ze-/s-/ś-*, *za-*, *wy-*, *po-*, *u-* igekötőket használjuk (*robić* – ***z**robić* /csinál/, *psuć* – ***ze**psuć* /ront/, *tłuc* – *s**tłuc*** /tör/, *atakować* – ***za**atakować* /tamad/, *chwalić* – ***po**chwalić* /dicser/, *słyszeć* – ***u**słyszeć* /hall/), ám ezek az igekötők gyakran megváltoztatják az ige jelentését, például:

- *pisać* (ír) – egyszerű folyamatos ige;
- *napisać* (megír) – a befejezett megfelelője (ezzel együtt alkotja a szemléleti párt);
- *dopisać* (végigír, hozzáír), *przepisać* (lemásol írva), *opisać* (leír) – kevéssé más jelentésű befejezett igék;
- *dopis**yw**ać*, *przepis**yw**ać*, *opis**yw**ać* – „másodszori" folyamatos igék, amelyek alkotják a szemléleti párokat a fentiekkel; a **napisywać" alak nem létezik, mert a* napisać *igének folyamatos megfelelője* - pisać*.*
- Viszont *pis**yw**ać* – az írás sokszoros cselekvését jelentő folyamatos ige *(írogat)*.

Ezenkívül, amikor hozzácsatolunk igekötőt a folyamatos igéhez, nem mindig változik a szemlélete befejezetté - pl. *chodzić* – *wchodzić* (*chodzić* – jár, sokszoros ige, *wchodzić* – a folyamatos ige, amelyiknek a befejezett párja *wejść*). Néha a szemlélet változása csak akkor lehetséges, amikor pontosabban meghatározzuk az ige jelentését - pl. a *pochodzić* ige folyamatos a *származik* jelentésében, de befejezett a *járkál* jelentésében (ezekből a jelentésekből, a *pochodzić* ige semelyikben nem alkot szemléleti párt a *chodzić* igével).

Némely igék esetében megalkotjuk szemléleti párjukat a szuffixum és igekötő egyidejű hozzácsatolása segítségével, pl. *stawiać – postawić* (odaállít[21]) vagyis teljesen másféle alakokkal (szuppletivizmus), pl. *brać – wziąć* (vesz, fog), *widzieć – zobaczyć* (lát). A *brać* folyamatos igétől megalapítjuk a befejezett alakokat: ***za**brać*, ***do**brać*, ***wy**brać* (elvesz, kiegészít, kiválaszt), amelyeknek a folyamatos párjai: *za**bie**rać*, *do**bie**rać*, *wy**bie**rać*. A *wziąć* befejezett igétől megalapítjuk a befejezett alakokat: ***po**wziąć*, ***u**wziąć się*, ***za**wziąć się* (az első = vállal, a második és harmadik = vkinek fáj a foga vre vagy inkább v ellen); de a jelentésüknek nincs semmi köze a *wziąć* jelentésével (a folyamatos alakot csak a *powziąć* igétől alapíthatjuk – *podejmować*). A *widzieć* folyamatos igétől megalapítjuk a befejezett alakot ***prze**widzieć*, amelyiknek a folyamatos párja *przewidywać* (előre lát), viszont *widywać* ez a sokszoros ige (gyakran lát vt).

Felszólító mód

A felszólító mód *(tryb rozkazujący)* alakjait képezhetjük a **2. személyben egyes számban, meg 1. és 2. személyekben többes számban** az alábbi ragozási minták szerint:

ragozási család	ige	főnévi igenév	ty	my	wy
I	**olvas**	czyt**ać**	czyt**aj**	czyt**ajmy**	czyt**ajcie**
II	**tud**	umi**eć**	umi**ej**	umi**ejmy**	umi**ejcie**
III	**butul**	głupi**eć**	głupi**ej**	głupi**ejmy**	głupi**ejcie**
IV	**vásárol**	kup**ować**	kup**uj**	kup**ujmy**	kup**ujcie**
Va	**von**	ciąg**nąć**	ciąg**nij**	ciąg**nijmy**	ciąg**nijcie**
Vb	**tol**	su**nąć**	su**ń**	su**ńmy**	su**ńcie**
Vc	**nedvesedik**	mok**nąć**	mok**nij**	mok**nijmy**	mok**nijcie**
VIa	**dicsér**	chwal**ić**	chwal	chwal**my**	chwal**cie**
VIb	**mér**	mierz**yć**	mierz	mierz**my**	mierz**cie**
VIIa	**szenved**	cierpi**eć**	cierp	cierp**my**	cierp**cie**
VIIb	**hall**	słysz**eć**	słysz	słysz**my**	słysz**cie**
VIIIa	**találgat**	zgad**ywać**	zgad**uj**	zgad**ujmy**	zgad**ujcie**
VIIIb	**csal**	oszuk**iwać**	oszuk**uj**	oszuk**ujmy**	oszuk**ujcie**
IX	**köt**	wiąz**ać**	wiąż	wiąż**my**	wiąż**cie**
Xa	**üt**	bi**ć**	bi**j**	bi**jmy**	bi**jcie**
Xb	**önt**	la**ć**	l**ej**	l**ejmy**	l**ejcie**
Xc	**levesz**	zdj**ąć**	zdej**mij**	zdej**mijmy**	zdej**mijcie**
	óhajt	pragn**ąć**	pragni**j**	pragni**jmy**	pragni**jcie**
XI	**tör**	tłuc	tłucz	tłucz**my**	tłucz**cie**
	visz	nieś**ć**	nieś	nieś**my**	nieś**cie**

A többi személyben a felszólító módot a *niech* partikula és a megfelelő jelen vagy egyszerű jövő idejű alak segítségével képezzük: *niech zrobi / niech robi*, *niech zrobią / niech robią* (csináljon/-ja, csináljanak/-ák). Az 1. személy egyes számban a folyamatos szemléletű felszólító mód *(niech robię)* furcsán szól, de a befejezett alak *(niech zrobię)* népszerűbb (pl. a fenyegetésben: *Niech no tylko cię dopadnę!* /Kapjalak csak el!/, ugyanolyan mint *A tylko zepsuj!* /Törd csak el!/).

A folyamatos szemléletű felszólító módú alakok többnyire szigorúbbak és kevésbe udvariasak, mint a befejezett szemléletűek.

A parancsot főnévi igenévvel is kifejezhetjük *(Nie palić = Dohányozni tilos)*.

Feltételes mód

A feltételes mód *(tryb przypuszczający)* szolgál a nem valódi tények vagy óhajtások kifejezésére, meg - udvarias módon - parancsok kifejezésére, a következő módon:

- alakítjuk az adott ige 3. személy **múlt idejű** alakját az alanynak megfelelő számban,
- és összekapcsoljuk ezt az alanynak megfelelő *by* partikula alakjával:

egyes szám: 1. sz.: ***bym***, 2. sz.: ***byś***, 3. sz.: ***by***,

többes szám: 1. sz.: ***byśmy***, 2. sz.: ***byście***, 3. sz.: ***by***

Pl. – *zrobić* (megcsinál): *zrobił**bym***, *zrobił**byś***, *zrobił**by***, *zrobili**byśmy***, *zrobili**byście***, *zrobili**by*** (a három elsők – egyes szám, azért egyes számú múlt idő, a három utolsók – többes szám, azért többes számú múlt idő)

A feltételes mód alakjai azonosok múlt és jelen időben. Régmúltra vonatkozó tények kifejezésére a feltételes módban régmúlt időt használták (*byłbym zrobił*, *byliby zrobili* stb.).

Mivel a lengyel nyelvben kevés az igeidő, a feltételes módnak alakjai is egyszerűek (az angollal, spanyollal vagy franciával ellentétben). A feltételes mondatokat ugyanaz módon alakítjuk, mint a magyarban (*ha* párosult a feltételes móddal jelenti lengyelül, hogy *gdyby*, illetve a feltételes mód nélkül – *jeśli*, *jeżeli*):

Ha lesz pénzem, elutazom Görögországba. - *Jeśli będę miał pieniądze, (to) pojadę do Grecji.*

De a mondatot: *Gdybym miał pieniądze, (to) pojechałbym do Grecji* fordíthatjuk, mint:

Ha **lenne** pénzem, elutaz**nék** Görögországba – ha a pénz most lenne és folyton tervezném Görögországba menni.

Ha **lett volna** pénzem, elutaz**tam volna** Görögországba – ha a pénz akkor lett volna, amikor lehetségeseim voltak Görögországba menni.

(nem kötelező a *to* partikulát hozzáadni)

Azért a lengyel feltételes mondatokban gyakran az összefüggésüket meg kell pontosítani - pl. *Gdybym miał **teraz*** (most) *pieniądze, pojechałbym do Grecji* vagy *Gdybym miał **w zeszłym roku*** (tavaly) *pieniądze, pojechałbym do Grecji.*

A *by* partikulát gyakran az ige elé helyezhetjük el; néha még előbb – de akkor a mellékmondat elejére a *to* partikulát hozzá kell adni. De nem szabad betenni semmi szót az ige és *by* közé. Pl.:

*Gdybym miał pieniądze, to **bym pojechał** do Grecji.* (de nem: *...*to pojechał do Grecji bym.*)

*Gdybyś nie brał wcześniej korepetycji, to **byś** teraz w liceum sobie nie **poradził.*** – Ha (előzőleg) nem vettél volna magánleckéket, most nem boldogulnál el a líceumban.

Powinien, musi, ma, trzeba

Ezek az igék megfelelnek a magyar *kell*-nek és főnévi igenévvel párosítják (vigyázz – ha a *mieć* ige nem párosulva főnévi igenévvel, birtoklást jelent – mint az angol *to have*). A *musieć* ige úgy ragozódik, mint egy folyamatos ige:

- jelen időben: *muszę – musisz – musi – musimy – musicie – muszą*,
- múlt időben: *musiałem/-am – musiałeś/-aś – musiał(a/o) – musieliśmy/-ałyśmy – musieliście/-ałyście – musieli/-ały*,
- jövő időben: *będę musiał – będziesz musiał – będzie musiał(a/o) – będziemy musieli – będziecie musieli – będą musieli/-ały* (nincs egyszerű jövő idő).

Az ugyanolyan jelentésű, de szigorúbb, a *mieć* ige. Főnévi igenéven kívül, párolhatjuk a *do* elöljárószóval és igei főnévvel birtokos esetben – pl. *macie napisać = macie do napisania* – meg kell irnotok. A jövő időben csak ezt a második lehetőséget használjuk. (*będziecie mieli do napisania*, de nem **będziecie mieli napisać*).

A *powinien* igének nincs nyelvtani jövő se múlt ideje, főnévi igenéve sincs. Ragozódik:

- jelen időben: *powinienem / powinnam – powinieneś / powinnaś – powinien / powinna / powinno – powinniśmy / powinnyśmy – powinniście / powinniście – powinni / powinny*,
- múlt időben: *powinienem był / powinnam była – powinieneś był / powinnaś była – powinien był / powinna była / powinno było – powinniśmy byli / powinnyśmy były – powinniście byli / powinniście były – powinni byli / powinny były*.

(a perjellel elválasztott alakok felhasználása az alany nemétől függ). A *powinien* igének nincs jövő ideje.

A különbség *musieć* és *powinien* között a következő: az első jelenti a cselekvést, amelyik már befejezett illetve a beszélő meggyőződésében lesz befejezett, a második pedig – a cselekvést, amelyiket kell befejezni, de nem így van vagy nem feltétlenül így lesz. Ez a második helyzet megis nem jelent feltételes módot – ezt a *musieć* ige segítségével fejezünk ki (*musiałbym, musielibyście* stb.)

Pl.:

- *muszę iść* – mennem kell és mindjárt biztosan megyek; *powinienem iść* – mennem kell, de nem nagyon akarok
- *musieliśmy skończyć* – be kellett fejeznünk és befejeztük; *powinniśmy byli skończyć* - be kellett fejeznünk, de nem fejeztük be

A *trzeba* igének csak egy és egyetlen alakja – pont ilyen. Mutatja, hogy csinálni kell valamit, de nem mutatja, hogy kinek, azért ez a leggyengébb a minden *kell* igealakjából. Pl. ha mondjuk, hogy *Trzeba naprawić zlew* (A lefolyót meg kell javítani), nem mutatjuk, kinek kell, hanem csak tájékoztatjuk, hogy a lefolyó átcsurog. Ha akarjuk rámutatni, hogy kinek kell, megmondjuk (a leggyengébb alaktól a legerősebbig): *Powinieneś naprawić zlew – Musisz naprawić zlew – Masz naprawić zlew* (Neked a lefolyót kell javítanod).

Múlt időben mondjuk: *trzeba było*, jövő időben – *trzeba będzie*.

Igenevek

Igenév ez az ige alakja, amelyik „viselkedik" mint melléknév vagy határozószó – azért a **melléknévi igenév ragozódik mint melléknév**, számokban és nemekben (és elfogad azonos ragokat – lásd a melléknevek ragozása példái). A lengyel igenévek jelentés tekintetében a magyarokhoz hasonlóak, de a lengyeleknek nincs jövő idejű melléknévi igenevük (úgy fordítandó mint *do* + igei főnév birtokos esetben[22] vagy körülírva; pl. várandó – *do zaczekania* vagy *ten, na którego trzeba czekać* – ez, amelyikre várni kell).

A jelenidejű melléknévi igenévet *(imiesłów przymiotnikowy czynny)* alakítjuk a **folyamatos** igéktől, hozzácsatolva a *-cy* ragot a 3. személy többes szám jelen idejű alakjához (*cierpieć – cierpią – cierpią**cy**, zgadywać – zgadują – zgadują**cy**, lać – leją – leją**cy***).

A múlt idejű melléknévi igenévet *(imiesłów przymiotnikowy bierny)* alakíthatjuk a **tárgyas** befejezett vagy folyamatos igéktől, de **nem egyszemléletű befejezett** igéktől. Az első helyzetben ilyen az igenév jelenti a cselekvést egyidejű az állítmánnyal leírt cselekvéssel (egyidejű igenév), a másodikban – a cselekvést előbbi mint az állítmánnyal leírt cselekvés (előidejű igenév). A ragozási minták (mindkettő igenévre vonatkozó):

ragozási cs.	I	II	III	IV	Va	Vb	Vc	VIa	VIb	VIIa	VIIb	VIIIa	VIIIb
alak	**olvas**	**tud**	**elbutul**	**vásárol**	**von**	**tol**	**átnedvesedik**	**dicsér**	**mér**	**szenved**	**hall**	**találgat**	**csal**
főnévi igenév	czyt**ać**	umi**eć**	ogłupi**eć**	kup**ować**	ciąg**nąć**	su**nąć**	zmok**nąć**	chwal**ić**	mierz**yć**	cierpi**eć**	słysz**eć**	zgad**ywać**	oszuki**wa**
ESz.	czyt**any**	umi**any**	ogłupi**ały**	kup**owany**	ciąg**nięty**	su**nięty**	zmok**nięty**	chwal**ony**	mierz**ony**	cierpi**any**	słysz**any**	zgad**ywany**	oszuki**wa**
TSz.	czyt**ani**	umi**ani**	ogłupi**ali**	kup**owani**	ciąg**nięci**	su**nięci**	zmok**nięci**	chwal**eni**	mierz**eni**	cierpi**ani**	słysz**ani**	zgad**ywani**	oszuki**wa**

Megjegyzés: A *głupieć* és *moknąć* igék folyamatosak és tárgyatlanok, tehát nem alakítnak múlt idejű melléknévi igenévet – azért a befejezett párokkal *(zgłupieć, zmoknąć)* el voltak helyezve (ragozódnak ugyanaz minta szerint).

A múlt idejű melléknévi igenevek jelentését az összefüggésből ki kell találnunk – az igék szemlélethez hasonlóan. Pl:

***Myte** dziecko **wyrywało się** mamie.* – A mosott gyerek kitört az anyjától (= probálkozott kiszabadulni a mosás közben - egyidejű igenév; állítmány – folyamatos ige).
***Umyte** dziecko **wyrwało się** mamie.* – Az elmosott gyerek kitört az anyjától (= elmenekült a mosás után - előidejű igenév; állítmány – befejezett ige).

A lengyel nyelvben van a közmondás: *krzyczy jak zarzynany prosiak* (a magyar „Ordít, mint a fába szorult féreg" közmondásnak felel meg). A szó szerinti fordítás: *ordít mint a levágott malac*, de ez értelmetlen, mert levagott malac nem ordít. Csak a körülíró fordítás *ordít mint a malac, amelyiket (most) levágják* kifejezik a közmondás értelmét.

Az egyidejű határozószói igenevet *(imiesłów przysłówkowy współczesny)* alakítjuk **folyamatos** igéktől a *-c* ragot hozzácsatolva az ige 3. személy többes szám jelen idejű alakjához (*cierpieć – cierpią – cierpią**c**, zgadywać – zgadują – zgadują**c**, lać – leją – leją**c***).

Az előidejű határozószói igenevet *(imiesłów przysłówkowy uprzedni)* alakítjuk a **befejezett** (de **nem egyszemléletű**) ige 3. személy egyes szám múlt idő hímnemű alakjától következő módon:

- elutasítjuk az *-ł* ragot,
- ha ilyen módon felfedett tő magánhangzóval végződik, hozzácsatoljuk a *-wszy* ragot, ha pedig mássalhangzóval - a *-łszy* ragot:

zgadywać - befejezett ige: *zgadnąć* (Vc család) – *zgad**ł*** – *zgad**łszy***;
mierzyć - befejezett ige: *zmierzyć* (VIb család) – *zmierzy**ł*** – zmierzy**wszy**

Szenvedő alak

A magyar (és sok többi) nyelvhez hasonlóan, a szenvedő alakot *(strona bierna)* a múlt idejű melléknévi igenév segítségével és csak a tárgyas igékkel képezzük. Az *által* névutó lengyelül - *przez* (és ez van az elöljárószó is). De az állítmány segédigéje nemcsak a *być (van)* ige lehet, hanem *zostać* (múlt időben: *lett*) is. A *być* igét párosítjuk az igenévvel, amelyik befejezett (előidejű igenév) vagy folyamatos (egyidejű igenév) igétől meg van alakítva, viszont *zostać* – csak az előidejű igenévvel párosítjuk. Ebből következik, hogy a szenvedő alakot a *być* igével minden időben használhatjuk, de a *zostać* igével – csak múlt vagy jövő időben. Pl.:

- *W Polsce prezydenta wybierają obywatele* – Lengyelországban az állampolgárok választják az elnököt – cselekvő alak
- *W Polsce prezydent jest wybierany / wybrany przez obywateli* - Lengyelországban az elnök az állampolgárok által van választva / meg van választva – szenvedő alak
- *Prezydent został / był wybrany przez obywateli* - Az elnök az állampolgárok által meg lett választva – szenvedő alak

De nem szabad mondani **Prezydent zostaje wybrany / wybierany przez obywateli.*

A szenvedő alakot leggyakrabban akkor használjuk, amikor azt akarjuk mondani, hogy az alany valami cselekvés tárgya, de nem mutatjuk a cselekvés végrehajtóját. Pl. *W Polsce prezydent jest wybierany w wyborach powszechnych* (Lengyelországban az elnök az általános választásban van választva) – mondjuk, hogy milyen módon választják őt, de nem mondjuk, hogy ki választja. Az ilyen mondatot kifejezhetjük a 3. személy egyes számú visszaható alakjával is (*W Polsce prezydenta **wybiera się** w wyborach powszechnych*) vagy (ritkábban) a 3. személy többes számú cselekvő alakkal (*W Polsce prezydenta **wybierają** w wyborach powszechnych* – pontosan így mondjuk magyarul: *Az államelnököt az általános választáson választják.*)

Visszaható alak

A visszaható alakot *(strona zwrotna)* alakítjuk a *się* visszaható névmás segítségével, amelyiket hozzáadjuk az igéhez. Használjuk, amikor:

- kifejezzük, hogy egy cselekvés a végrehajtójához irányított – a magyar nyelvben ezt többiek között a *maga* szó vagy szuffixumok *-ik, -ül/-ul* fejezik ki (*poddać się* – megadja magát, *myć się* – mosakodik, *odświeżać się* – felfrissül).
- leírjuk az alany állapotát vagy az ember szellemi cselekvését (*uczyć się* – tanul, *śmiać się* – nevet, *zastanawiać się* – gondolkodik; *świecić się* - fénylik)
- kifejezzük a cselekvéseket, amelyeket az alanyok végrehajtják egymás iránt. A magyar nyelvben használjuk akkor az *egymás* szót a megfelelő raggal - leggyakrabban *-t*, mert ebben a helyzetben a *się* szónak jelentése közvetlen tárgy tárgyesetben, de ez az igevonzástól függ. Pl. *kochają się* értünk mint *szeretik egymást*, nem ''szeretik magukat*. A* lekceważą się *igét érthetjük mint* lekicsinyelik egymást *és* lekicsinyelik magukat *– azért, az első fordításra gondolva, gyakran pontosítjuk a mondatot a* nawzajem *szó segítségével (szó szerint "kölcsönösen":* lekceważą się nawzajem*).*
- a mondatnak nincs alanya – mint a Szenvedő alak alfejezetben: *W Polsce prezydenta **wybiera się** w wyborach powszechnych*; vagy *Do Dworca Wschodniego **jedzie się** siódemką* (A Keleti pályaudvarhoz hetessel megyünk.)

Létige

A lengyel nyelvben a *lenni* igének főnévi igenév szól ***być***. A ragozása a következő:

személy	kijelentő mód			feltételes mód	felszólító mód
	jelen idő	múlt idő	jövő idő	jelen idő	
ja	jestem	byłem/byłam	będę	byłbym/byłabym	-
ty	jesteś	byłeś/byłaś	będziesz	byłbyś/byłabyś	bądź
on/ona/ono	jest	był/była/było	będzie	byłby / byłaby / byłoby	-
my	jesteśmy	byliśmy/byłyśmy	będziemy	bylibyśmy/byłybyśmy	bądźmy
wy	jesteście	byliście/byłyście	będziecie	bylibyście/byłybyście	bądźcie
oni/one	są	byli/były	będą	byliby/byłyby	-

(a perjellel elválasztott alakok jelentenek egyes számban sorban hím-, nő- és semleges nemet, illetve többes számban – hímnemű szemelyi és általános alakot)

A *być* ige tárgyatlan, azért nem alakít múlt idejű melléknévi igenevet. Ez egyszemléletű is, azért nem alakít előidejű határozószói igenevet. Többi igenév:

- jelenidejű melléknévi igenév: *będą**cy/-ca/-ce***
- egyidejű határozószói igenév: *będą**c***

A *-no/-to* végű személytelen alakok

Ezeket az alakokat akkor használjuk, amikor általános alanyú mondatot képezünk, vagyis a mondatban a cselekvés végrehajtóját nem nevezzük meg. Ez a szerep a szenvedő és visszaható alakok funkciójához hasonlít, de míg a szenvedő alakot minden időben használhatjuk, a *-no/-to* végű alakokat csak **múlt** időben. Pl. a mondat *W Polsce prezydent jest wybierany w wyborach powszechnych* szólhat múlt időben *...prezydent **był** wybierany...* vagy *...prezydenta wybierało się...*, de szintén *...prezydenta wybiera**no**...*; hasonlóan *...prezydent **był** wybrany...* = *...prezydenta wybrało się...* (nagyon köznapi!) = *...prezydenta wybra**no**...*.

A *-no/-to* végű alakokat a **múlt idejű melléknévi igenévből** képezzük a következő módon:

- levágjuk a *-ny, -ty, -ły* végződést
- miután levágtuk a *-ny* vagy *-ły* végződést, az így maradt tőhöz hozzácsatoljuk a *-no* ragot (az igék I, II, III, IV, VI, VII, VIII, IX, Xb, XI ragozási csoportjából – pl. *cierpia**no**, kupowa**no**, mierzo**no***),
- miután levágtuk a *-ty* végződést, az így maradt tőhöz hozzácsatoljuk a *-to* ragot (az igék többi ragozási csoportjából – pl. *sunię**to**, bi**to***).

A *-no/-to* végű alakokat tárgyatlan igékből is képezhetjük. Ebben az esetben ugyanúgy járunk el, mint a múlt idejű melléknévi igenévvel, de ennek az igenévnek ragja két utolsó betűje helyett egyszerre hozzácsatoljuk a *-no* vagy *-to* toldalékot (pl. *spać* /alszik/ - *spa**no***, *więdnąć* /elhervad/ - *więdnię**to***).

Rendhagyó igék[23]

A *być* kívül, ezek: *dać* (ad), *jeść* (eszik), *wiedzieć* (tud), *mieć* (van vnek), *chcieć* (akar), *wziąć* (fog, vesz), *iść* (gyalog megy, jön), *jechać* (járművel megy, jön), *siąść* (leül), *znaleźć* (megtalál), *wrzeć* (forr), *stać* (áll), *bać się* (fél).

Számnév

A számnév esetekben és számokban ragozódik. A számnév után a szavak többes számban állnak (a *jeden* nyilvánvaló kivételével).

Tőszámnév *(liczebnik główny)*

1 – jeden	11 – jede**naście**		100 – sto
2 – dwa	12 - dwa**naście**	20 – dwa**dzieścia**	200 – dwie**ście**
3 – trzy	13 - trzy**naście**	30 - trzy**dzieści**	300 – trzy**sta**
4 – cztery	14 - czter**naście**	40 - czter**dzieści**	400 – cztery**sta**
5 – pięć	15 - pięt**naście**	50 - pięć**dziesiąt**	500 – pięć**set**
6 – sześć	16 - szes**naście**	60 – sześć**dziesiąt**	600 – sześć**set**
7 – siedem	17 - siedem**naście**	70 – siedem**dziesiąt**	700 – siedem**set**
8 – osiem	18 - osiem**naście**	80 – osiem**dziesiąt**	800 – osiem**set**
9 – dziewięć	19 - dziewięt**naście**	90 – dziewięć**dziesiąt**	900 – dziewięć**set**
10 – dziesięć			

Tovább van: 1000 – *tysiąc*, 1 000 000 – *milion*. Amikor alakítjuk a *2000, 35 000 000* tipusú számneveket, a *tysiąc / milion* szót tartjuk **személytelen** főnévnek, amelyiket szorozó számnév határozza (*dwa tysiąc**e**, trzydzieści pięć milion**ów***) és ragozzuk, mint számnevekkel párosult személytelen főneveket (lásd az alábbi táblát).

A számnevek olvasás sorrendje ugyanaz, ahogy a magyar nyelvben: egyesek – utolsók, tízesek – utolsó előttiek, előbb – százasok stb. Az alkotó számneveket nem kapcsoljuk össze az *i* kötőszóval.

A számnevek és ezekkel meghatározott szavak (főnevek, melléknevek) ragozása (a *jeden* kivételével, amelyik úgy ragozódik, ahogy a melléknév, pl. *czarny* – lásd tábla) elég bonyolult és még a lengyeleknek is nehézségeket okoz.

- Személyi hímnemű főnév (*student* /diák/)

eset	2		3		4		5	6	7	8	9	10
A	dwa**j**	dw**óch**	trz**ej**	trz**ech**	czter**ej**	czter**ech**	pięci**u**	sześci**u**	siedmi**u**	ośmi**u**	dziewięci**u**	dziesięci**u**
	studenci	student**ów** **(birt. e.!)**	studenci	student**ów** **(birt. e.!)**	studenci	student**ów** **(birt. e.!)**	student**ów**					
B	dw**u**/dw**óch**		trz**ech**		czter**ech**		pięci**u**	sześci**u**	siedmi**u**	ośmi**u**	dziewięci**u**	dziesięci**u**
	student**ów**											
R	dw**óm**		trz**em**		czter**em**		pięci**u**	sześci**u**	siedmi**u**	ośmi**u**	dziewięci**u**	dziesięci**u**
	student**om**											
T	dw**u**/dw**óch**		trz**ech**		czter**ech**		pięci**u**	sześci**u**	siedmi**u**	ośmi**u**	dziewięci**u**	dziesięci**u**
	student**ów**											
E	dw**oma**		trz**ema**		czter**ema**		pięci**oma**	sześci**oma**	siedmi**oma**	ośmi**oma**	dziewięci**oma**	dziesięci**oma**
	student**ami**											
H	dw**u**/dw**óch**		trz**ech**		czter**ech**		pięci**u**	sześci**u**	siedmi**u**	ośmi**u**	dziewięci**u**	dziesięci**u**
	student**ach**											
M	mint alanyeset											

eset	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	jedena-	dw**u**na-	trzyna-	czterna-	piętna-	szesna-	siedemna-	osiemna-	dziewiętna-	dw**u**dzie-
A*), B, R, T, H, M	**-stu**									
E	**-stoma**									

eset	30	40	50	60	70	80	90	100

	trzydzie-	czterdzie-	pięćdziesi-	sześćdziesi-	siedemdziesi-	osiemdziesi-	dziewięćdziesi-	st**u**
A*), B, R, T, H, M	**-stu**		**-ęciu**					st**u**
E	**-stoma**		**-ęcioma**					st**oma**

eset	200	300	400	500	600	700	800	900
rowspan=2	dw**u-**	trzy-	cztery-	pięciu-	sześciu-	siedmiu-	ośmiu-	dziewięciu-
A*), B, R, T, H, M	**-stu**			**-set**				
E	**-stoma**							

*)Főnév **birtokos esetben**

- Általános hímnemű főnév (élő: *pies* /kutya/ és élettelen: *stół* /asztal/), semleges nemű főnév (*jezioro* /tó/)

eset	2	3	4	5	6	7	8	9	10
A	dw**a**	trz**y**	czter**y**	pięć	sześć	siedem	osiem	dziewięć	dziesięć
	psy, stoły, jeziora			ps**ów**, stoł**ów**, jezior					
B	dw**u**/dw**óch**	trz**ech**	czter**ech**	pięci**u**	sześci**u**	siedmi**u**	ośmi**u**	dziewięci**u**	dziesięci**u**
	ps**ów**, stoł**ów**, jezior								
R	dw**óm**	trz**em**	czter**em**	pięci**u**	sześci**u**	siedmi**u**	ośmi**u**	dziewięci**u**	dziesięci**u**
	ps**om**, stoł**om**, jezior**om**								
T	dw**a**	trz**y**	czter**y**	pięć	sześć	siedem	osiem	dziewięć	dziesięć
	psy, stoły, jeziora			ps**ów**, stoł**ów**, jezior					
E	dw**oma**	trz**ema**	czter**ema**	pięci**oma**	sześci**oma**	siedmi**oma**	ośmi**oma**	dziewięci**oma**	dziesięci**oma**
	ps**ami**, stoł**ami**, jezior**ami**								
H	dw**u**/dw**óch**	trz**ech**	czter**ech**	pięci**u**	sześci**u**	siedmi**u**	ośmi**u**	dziewięci**u**	dziesięci**u**
	ps**ach**, stoł**ach**, jezior**ach**								
M	mint alanyeset								

eset	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
A, T, M	jedena-	dwana-	trzyna-	czterna-	piętna-	szesna-	siedemna-	osiemna-	dziewiętna-	dwadzie-
	-ście									**-ścia**
B, R, H	jedena-	dw**u**na-	trzyna-	czterna-	piętna-	szesna-	siedemna-	osiemna-	dziewiętna-	dw**u**dzie-
	-stu									
E	jedena-	dw**u**na-	trzyna-	czterna-	piętna-	szesna-	siedemna-	osiemna-	dziewiętna-	dw**u**dzie-
	-stoma									

eset	30	40	50	60	70	80	90	100
	trzydzie-	czterdzie-	pięćdziesi-	sześćdziesi-	siedemdziesi-	osiemdziesi-	dziewięćdziesi-	st**o**
A, T, M	**-ści**		**-ąt**					st**o**
B, R, H	**-stu**		**-ęciu**					st**u**
E	**-stoma**		**-ęcioma**					st**oma**

eset	200	300	400	500	600	700	800	900
A, T, M	dwie**ście**	trzy-	cztery-	pięć-	sześć-	siedem-	osiem-	dziewięć-
		-sta		**-set**				
B, R, H	dw**ustu**	trzy-	cztery-	pięci**u-**	sześci**u-**	siedmi**u-**	ośmi**u-**	dziewięci**u-**
		-stu		**-set**				
E	dw**ustoma**	trzy-	cztery-	pięci**u-**	sześci**u-**	siedmi**u-**	ośmi**u-**	dziewięci**u-**
		-stoma		**-set**				

- Nőnemű főnév (élő: *studentka* /diaklány/, élettelen: *wieża* /torony/)

eset	2	3	4	5	6	7	8	9	10
A	dw**ie**	trzy	cztery	pięć	sześć	siedem	osiem	dziewięć	dziesięć
	student**ki**, wież**e**			student**ek**, wież					
B	dw**u**/dw**óch**	trz**ech**	czter**ech**	pięci**u**	sześci**u**	siedmi**u**	ośmi**u**	dziewięci**u**	dziesięci**u**
	student**ek**, wież								
R	dw**óm**	trz**em**	czter**em**	pięci**u**	sześci**u**	siedmi**u**	ośmi**u**	dziewięci**u**	dziesięci**u**
	student**kom**, wież**om**								
T	dw**ie**	trzy	cztery	pięć	sześć	siedem	osiem	dziewięć	dziesięć
	student**ki**, wież**e**			student**ek**, wież					
E	dw**iema**	trz**ema**	czter**ema**	pięci**oma**	sześci**oma**	siedmi**oma**	ośmi**oma**	dziewięci**oma**	dziesięci**oma**
	student**kami**, wież**ami**								
H	dw**u**/dw**óch**	trz**ech**	czter**ech**	pięci**u**	sześci**u**	siedmi**u**	ośmi**u**	dziewięci**u**	dziesięci**u**
	student**kach**, wież**ach**								
M	mint alanyeset								

Az összekapcsolások „számnév 11-től 999-ig + nőnemű főnév” úgy ragozódnak, mint az összekapcsolások általános alakú főnevekkel (pl. *pies*, *jezioro*)

- Vegyes csoportok (lányok és fiúk: *studenci* /diákok/, *dzieci* /gyerekek/, *rodzeństwo* /testvérek - semleges nemű gyűjtő főnév/)

Az összekapcsolásokban „2 ÷ 99 + vegyes csoport”, a főnevek **mindig a birtokos eset alakját** veszik fel *(studentów, dzieci, rodzeństwa)*, a számnevek pedig következő módon ragozódnak:

eset	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	dwoj-	troj-	czwor-	pięcior-	sześcior-	siedmior-	ośmior-	dziewięcior-	dziesięcior-
A	**-e**		**-o**						
B	**-ga**								
R	**-gu**								
T	**-e**		**-o**						
E	**-giem**								
H	**-gu**								
M	mint alanyeset								

11	jedena-	-ścior-		
12	dwana-		A	-o
13	trzyna-		B	-ga
14	czterna-		R	-gu
15	piętna-		T	-o
16	szesna-		E	-giem
17	siedemna-		H	-gu
18	osiemna-		M	-o
19	dziewiętna-			

20	dwadzieś-	-cior-	A	-o
30	trzydzieś-		B	-ga
40	czterdzieś-		R	-gu
50	pięćdziesię-		T	-o
60	sześćdziesię-		E	-giem
70	siedemdziesię-		H	-gu
80	osiemdziesię-		M	-o
90	dziewięćdziesię-			

Az összekapcsolások "100 többszöröse + vegyes csoport" következő módon ragozódnak:

eset	100	200	300	400	500	600	700	800	900
A	st**o**	dwi**eście**	trzyst**a**	czteryst**a**	pięćset	sześćset	siedemset	osiemset	dziewięćset
	studentów, dzieci, rodzeństwa								
B	st**u**	dw**ustu**	trzyst**u**	czteryst**u**	pięci**u**set	sześci**u**set	siedmi**u**set	ośmi**u**set	dziewięci**u**set
	studentów, dzieci, rodzeństwa								
R	st**u**	dw**ustu**	trzyst**u**	czteryst**u**	pięci**u**set	sześci**u**set	siedmi**u**set	ośmi**u**set	dziewięci**u**set
	studentom, dzieciom, rodzeństwu								
T	st**o**	dwi**eście**	trzyst**a**	czteryst**a**	pięćset	sześćset	siedemset	osiemset	dziewięćset
	studentów, dzieci, rodzeństwa								
E	st**u**	dw**ustu**	trzyst**u**	czteryst**u**	pięci**u**set	sześci**u**set	siedmi**u**set	ośmi**u**set	dziewięci**u**set
	studentami, dziećmi, rodzeństwem								
H	st**u**	dw**ustu**	trzyst**u**	czteryst**u**	pięci**u**set	sześci**u**set	siedmi**u**set	ośmi**u**set	dziewięci**u**set
	studentach, dzieciach, rodzeństwa								
M	mint alanyeset								

Ha a számnévvel meghatározott alany birtokos esetben van, az állítmány **semleges** nemű, **egyes** számú. Ezért:

*dwóch / trzech / czterech / pięciu / dziesięciu mężczyzn st**oi** (st**ało**), dwadzieścia kobiet słuch**a** (słuch**ało**), pięć / siedem psów bieg**nie** (bieg**ło**), czworo / dziesięcioro dzieci **śpi** (sp**ało**)* – mert az alany – *mężczyźni, kobiety, psy, dzieci* – birtokos esetben van

de: *dwaj / trzej / czterej mężczyźni stoją (stali), trzy kobiety słuchają (słuchały), cztery psy biegną (biegły)* – mert az alany alanyesetben van

A *tysiąc* számnév 1000-től 1999-ig elfogad olyan ragokat, ahogy *pisklę* (**semleges nemú** főnév – ennek ellenére, hogy *tysiąc* himnemű számnév; lásd tábla), pedig *milion* 1 000 000-tól – 1 999 999-ig – ahogy *słup*. A ragozásuk változatlan, tekintet nélkül erre, hogy milyen nemű a meghatározott főnév; ez a főnév mindig többes számú birtokos esetben van. Az ezer és millió többszörösei szintén követelnek birtokos eset többes számú főnevet. A sokszavú számnevekben minden rész ragozódik, a *jeden* számnév kivételével. Pl.: *z tysiącem dwustu osiemdziesięciu trzema osobami* (1283 személlyel), de *z tysiącem dwustu osiemdziesięciu* ***jeden*** *osobami* (1281 személlyel).

Sorszámnév *(liczebnik porządkowy)*

1 – pierwszy	11 – jede-	**-nasty**	10 - dziesiąty		100 – setny	
2 – drugi	12 – dwu-		20 – dwu-	**-dziesty**	200 – dwu-	**-setny**
3 – trzeci	13 – trzy-		30 – trzy-		300 – trzech-	
4 – czwarty	14 – czter-		40 – czter-		400 – czterech-	
5 – piąty	15 – pięt-		50 – pięć-	**-dziesiąty**	500 – pięć-	
6 – szósty	16 – szes-		60 – sześć-		600 – sześć-	
7 – siódmy	17 – siedem-		70 – siedem-		700 – siedem-	
8 – ósmy	18 – osiem-		80 – osiem-		800 – osiem-	
9 – dziewiąty	19 – dziewięt-		90 – dziewięć-		900 – dziewięć-	

1000 – tysięczny, 1 000 000 – milionowy

Ha a szám nagyobb mint 100, a sorszámnevet csak a két utolsó számjegytől alakítjuk – pl. *327 – trzysta* ***dwudziesty siódmy****, 12 450 – dwanaście tysięcy* ***czterysta pięćdziesiąty***.

Ha pedig a szám a száz többszöröse (pl. 23 400), a sorszámnevet a százasoktól alakítjuk (*dwadzieścia trzy tysiące* ***czterechsetny***). Hasonlóan van az ezer többszörösei esetében, de itt bonyolultabb a ragozás. A 2000 és 3000 esetében, a sorszámnevek: *dwutysięczny, trzytysięczny*. Nagyobb számok esetében vehetjük az **eszközhatározó eset** alakját és elhagyjuk az ezereket és a tízezreseket jelentő részekben levő *-ma* ragot. Azután hozzácsatoljuk a *tysięczny* számnév megfelelő alakját. Az ilyen módon megalkotott számnevet **egybeírjuk**, más sorszámnevektől eltérően. Ha viszont a számnév milliónál nagyobb, a milliókat jelentő részét tőszámnév alakjában hagyjuk és külön írjuk.

Pl.: 125 000 – eszközhatározó eset: *stu dwudziesto**ma** pięcio**ma** (tysiącami)* ⇒ *studwudziestopięciotysięczny* (csak a *tysięczny* rész ragozandó)

234 000 – eszközhatározó eset: *dwustu trzydziesto**ma** cztero**ma** (tysiącami)* ⇒ *dwustutrzydziestoczterotysięczny* (csak a *tysięczny* rész ragozandó)

352 000 – eszközhatározó eset: *trzystu pięćdziesięcio**ma** dwoma (tysiącami)* ⇒ *trzystupięćdziesięciodwutysięczny*

3 125 000 – *trzy miliony studwudziestopięciotysięczny* (*trzy miliony* – nem ragozott)

A sorszámnevek úgy ragozódnak, mint melléknevek. A 100, 1000 és 1 000 000 többszörösei esetében, csak azokat a részeket ragozzuk, amelyektől a sorszámnév meg van alakítva.

Pl. *327 – trzysta dwudziest**ego** siódm**ego**, 12 450 – z dwanaście tysięcy czterysta pięćdziesiąt**ym***, 23 400 - dwadzieścia trzy tysiące czterechsetnemu, *125 000 – studwudziestopięciotysięcznemu, 3 125 000 – trzy miliony studwudziestopięciotysięcznego*.

Törtek

A tört nevezője - **nőnemű sorszámnév**, a számláló – az ilyen sorszámnévnek megfelelő alakú tőszámnév. A számnevek ragozásának szokásos szabályai érvényesek. Ezért pl.: 1/2 – *jedna druga*, 1/4 – *jedna czwarta* (ahogy *jedna ładna dziewczyna*); 2/5 – *dwie piąte* (ahogy *dwie ładn**e** dziewczyny*), 5/8 – *pięć ósmych* (ahogy *pięć ładn**ych** dziewczyn*), 0,14 – *czternaście setnych*.

Ha a szám egész részből és törtből áll, az *i* kötőszó áll közöttük: 2,15 – *dwa i piętnaście setnych*.

Százalék

Ha tőszámnevekkel párosul, a *procent* (százalék) szó nem változtatja az alakját (3% - *trzy procent*, 6% - *sześć procent*). Többes számú birtokos esetben és tárgyesetben a *procent* szót **nem ragozzuk**, a többi esetben azonban a szokott módon igen (23%: A. *dwadzieścia trzy procent* - B. *dwudziestu trzech procent* – R. *dwudziestu trzem procentom* – T. *dwadzieścia trzy procent* – E. *dwudziestoma trzema procentami* – H. *dwudziestu trzech procentach*)

Ha a mondatban a *procent* szó számnévvel párosul, az állítmányt egyes szám semlegesnemben kell használni (*piętnaście procent obecnych głosowa**ło*** – a jelenlevők 15%-a szavazott).

Elöljárószó

Elöljárószavak *(przyimek)* a főnevekkel, névmásokkal, melléknevekkel és számnevekkel párosult ragozatlan szavak. Rendszerint leírják a magukkal párosult szót illető térbeli (néha mennyiségi vagy ok-okozati) viszonyokat. A magyarban ragok és névutók játsszák az elöljárószavak szerepét.

Az elöljárószavak követelik a konkrét nyelvtani esetet. Soha nem kapcsolódnak alany- és megszólító esettel. Némely elöljárószavak kapcsolódhatnak két esettel. Többiek között, olyan elöljárószavak határoznak **mozgást** egy adott tárgy irányában illetve **sztatikus** tartózkodást a tárggyal elfoglalt helyen (az első helyzetben **tárgyesetet** követelnek, a másodikban - **helyhatározó** vagy **eszköz esetet**):

	na	**nad**	**pod**	**przed**	**w**	**za**	**między**
mozgás	-ra/-re	fölé	alá	elé	-ba/-be	mögé, túl	közé
	na szafę *szekrényre*	nad szafę *szekrény fölé*	pod szafę *szekrény alá*	przed szafę *szekrény elé*	w szafę *szekrénybe (üt)*	za szafę *szekrény mögé*	między szafę a stół *szekrény és asztal közé*
nyugalom	H. -an/-ön/-en/-n	E. fölött, -nál,-nél	E. alatt	E. előtt	H. -ban/-ben	E. mögött, túl	E. között
	na szafie *szekrényen*	nad szafą - *szekrény fölött* nad morzem – *tengernél*	pod szafą *szekrény alá*	przed szafą *szekrény előtt*	w szafie *szekrényben*	za szafą *szekrény mögött*	między szafą a stołem *szekrény és asztal között*

(a „nyugalom” sorban láthatók az esetek, amelyekkel kapcsolódnak az elöljárószavak)

A tárgyesettel párosult *za* elöljárószónak más jelentésük is van:

- **za** + T. – *-ért* (*walczyć za pokój* /harcol a békéért/, *za 5 złotych* /5 złotyért/), *múlva* (*za 3 minuty* /3 perc múlva/), *helyett* (*zrobić coś za kolegę* /csinálni vt a barát helyett/), *-ul/-ül* (*za karę* /büntetésül/), *-an/-ön/-en/-n* (*wziąć za kark* /nyakon csíp/)

A többi elöljárószó, két esettel párosítandó:

- **z** + E. – *-val/-vel* (*z kolegą* /baráttal/);

  z + B. – *-ból/-ből, -ról/-ről* (*zdjąć z szafy* /levesz szekrényről/, *wyjąć z szafy* /kivesz szekrényből/)

- **o** + T. – *-ba/-be* (*uderzyć się o szafę* /beleüt szekrénybe/, *uderzyć w szafę* /megüt szekrénybe/), *-val/-vel* (*starszy o rok* /egy évvel idősebb/), *-ért* (*walczyć o pokój* /harcol a békéért/)

  o + H. – *-kor* (*o ósmej godzinie* /nyolc órakor/), *-ról/-ről* (*mówić o kimś / o czymś* /mond vről/), *-ú/-ű* (*dziewczyna o perłowych włosach* /gyöngyhajú lány/)

Többi eset:

Birtokos eset:

- **do** – *-ba/-be* (*włożyć do szafy* /betesz szekrénybe/), *-hoz/-hez/-höz* (*podejść do szafy* /odamegy szekrényhez/), *-ig* (*płaszcz do kolan* /kabát térdig/), *-való* (*do jedzenia* /ennivaló/), *iránt, szemben*
- **od** – *-tól/-től* (*od szafy* /szekrénytől/, *od poniedziałku* /hétfőtől/), *-óta* (*od godziny* /egy óra óta/), *-nál/-nél* (összehasonlítva mellékneveket – lásd Összehasonlítás és melléknevek fokozása)
- **dla** – *számára, részére, -nak/-nek*
- **bez** – *nélkül* (*bez pracy* /munka nélkül/)
- **zza** – *mögül, túlról* (*zza chmur* /felhők mögül, felhőkön túlról/)
- **sprzed** – *elől* (*sprzed szafy* /szekrény elől/)
- **spod** – *alól* (*spod szafy* /szekrény alól/)
- **koło, obok** – amint *przy*
- **u** – *-nál/-nél* (*mieszkać u znajomych* /ismerősöknél lakik/)
- **naprzeciw(ko)** – *szemben* (*naprzeciw(ko) poczty* /postával szemben/)
- **mimo, pomimo** – *ellenére* (*mimo wiatru* /szélnek ellenére/)
- **prócz, oprócz** – *kívül, kivéve* (*wszyscy oprócz Jasia* /mindenki Jancsit kivéve/)
- **wokół** – *köré* (*wokół domu* /ház köré/)
- **podczas** – *közben* (*podczas obiadu* /ebéd közben/)
- **wewnątrz** – *belül* (*wewnątrz organizmu* /szervezeten belül/); ez az elöljárószó önállóan is használható és akkor azt jelenti, hogy *bent*
- **na zewnątrz** – *kívül* (*na zewnątrz budynku* /épületen kívül/);

Részes eset:

- **ku** – *felé, iránt* (*ku domowi* /ház felé/)
- **przeciw, wbrew** – *ellen, ellenében, ellenére* (*przeciw wiatrowi* /szél ellenében/)

Tárgyeset:

- **przez, poprzez** – *keresztül, át* (*przez ulicę* /utcán keresztül/), *-ig* (*przez tydzień* /egy hétig/), *miatt* (*spóźniłem się przez korki* /elkéstem dugók miatt/), *által* (szenvedő alakban – lásd Szenvedő alak)

Helyhatározó eset:

- **po** – *-an/-ön/-en/-n* (*chodzić po ścianie* /falon jár/), *után* (*po wojnie* /háború után/), *-nként* (*po nocach* /éjszakánként/), *-ért* (*po 5 złotych* /5 złotyért/), *-ul/-ül* (milyen nyelvben: *po polsku* /lengyelül/, *po węgiersku* /magyarul/)
- **przy** *-nál/-nél, mellett* (*stać przy domu* /háznál áll, ház mellett áll/), *mellé* (*stawać przy domu* /ház mellé áll/)

A *ja* (én) névmás alakjai *(mnie, mną)* előtt álló *nad, pod, przed, w, z, od, bez, sprzed, spod, przez* elöljárószavak végéhez hozzácsatoljuk az *e* magánhangzót (*bez**e** mnie*, *w**e** mnie*, *przed**e** mną*, *z**e** mną*). Az *e* hangzót is szerzik meg:

- a *w* elöljárószó - ha a szó, amelyik előtt áll, kezdődik két mássalhangzóval, amelyikből az első - *w* vagy *f* (*we wsi* /falúban/, *we Francji* /Franciaországban/, de *w Warszawie* /Varsóban/, *w finale* /döntőben/),
- a *z* elöljárószó – ha a szó, amelyik előtt áll, kezdődik két mássalhangzóval, amelyikből az első - *s, sz, z, ź* vagy *ż* (*ze stali* /acélból van/, *ze Szwecji* /Svédországból/, *ze źrebięciem* /csikóval/, de *z zesłania* /száműzésből/, *z żelaza* /vasból van/). A többiek nem változtatják az alakjukat, még akkor se, ha a kifejezés nehezen ejthető ki (*z drżącymi nogami* /didereg lábbal/, *w Strwiążu* /Strwiąż-ban – Dnyeszter mellékfolyó/).

A lengyel nyelv dialektusai

Megkülönböztethetjük a lengyel nyelv négy (vágy öt) fő dialektusait[24] (lásd a térképet):

Mazóviai *(mazowiecki)*

Nagyon eltér az általános nyelvtől, mert Mazóvia 1526-ig, azaz a lengyel történelem majd 500 éve alatt, külön fejedelemség volt és a mazóviai nyelv önállóan fejlődhetett. Maga a dialektus is változatos – ebben a Kurpie (Ostrołęka környéke), Mazury és Podlasie tájszólásai a legeltérőbbek. A legjellegzetesebb vonás – *mazurzenie*, amely abban áll, hogy a *sz, cz, dż, ż* mássalhangzók a *s, c, dz, z*-vel vannak helyettesítve (*czysty* ⇒ [cysty] /tiszta/, *może* ⇒ [moze] /lehet/). A lágy *r*-től származó *rz* mássalhangzó nem szenvedi a *mazurzenie*-t, azért így kiejtendő, mint az irodalmi lengyel nyelvben – amint *ż* (pl. a *morze* /tenger/ szót kiejtjük mint [może]). Ezenkívül:

- *ą* - nazális *u*-nak ejtendő (minden változással, amelyt szenved az *ą* hangzó – lásd Magánhangzók – pl. *dąb* ⇒ [dumb] /tölgyfa/, *łąka* ⇒ [łuŋka] /mező/), a szó végén pedig – a szokásos *u*-nak (*idą drogą* ⇒ *[idu drogu] /mennek az úton/);*
- *y* – *i*-nak ejtendő, de a megelőző mássalhangzót nem lágyítják (*syn* ⇒ [s-in] /vnek a fia/),
- a *li* csoport - *ly*-nak ejtendő (*liść* ⇒ [lyść] /fa levele/);
- minél tovább északra, annál kifejezettebben a *p', b', m', w'* lágy hangzók ejtendő mint *ph' – pś, bh' – bź, mń – ń, wź – ź* (*wiatr* /szél/ ejtendő Kurpiében mint [wziatr], Mazuryban mint [ziatr], hasonlóan változik pl. *pies* ⇒ [phies - psies] /kutya/, *miasto* ⇒ [mniasto – niasto] /város/);
- a *ke/kie, ge/gie* csoportok kiejtése Mazuryban mindig kemény (*kierownik* ⇒ [kerownik] /igazgató/), Varsó környékén – mindig lágy (*rękę* ⇒ [reŋkie] /kezet/),

- 2. személy többes szám jelen idő jelentő és felszólító módú igék elfogadják a - *-ta* ragot (*robicie* ⇒ *robita* /csináltok/, *róbcie* ⇒ *róbta* /csináljatok/)
- az irodalmi lengyelben, ifjú állatok neveit alakítanak az *-ę* rag segítségével (*prosię, źrebię, kurczę* /malac, csikó, csirke/), Mazóviában pedig – az *-ak* rag segítségével (*prosiak, źrebak, kurcak* – ebben az utolsóban a *mazurzenie* kifejezetten hallható). Ez a rag közönségessé vált az általános lengyel nyelvben. Hasonlóan, a városok lakosai neveiket az irodalmi nyelvben az *-anin* rag segítségével alakítják, Mazoviában pedig – az *-ak* rag segítségével *(warszawianin* ⇒ *warszawiak, krakowianin* ⇒ *krakowiak)* – és némely városokra vonatkozólag, ez is az általános szabállyá lett.

A podlasiei (Białystoki) tájszólás így nagyon eltér a többi mazóviai tájszólásból, hogy laikusok között gyakran a külön dialektusnak tartott. A legjellegzetesebb vonása – a hangsúlyozott magánhangzó érthető lehulló hanggal ejtendő, aminek folytán a tájszólás dallamos (ezt a vonást a lengyelek *zaśpiew*-nek nevezik, ami *zaśpiewać* /elénekel/ igétől származik). Ezenkívül, a *ś/si, ć/ci, ź/zi, dź/dzi* lágy magánhangzók majdnem keménynek ejtendő (ahogy a *szia* magyar szóban), megkülönböztethető a zöngés *h* ([ɣ]) és zöngétlen *ch* ([x]), pedig *ł* az orosz *л*-nek ([ɫ]) ejtendő. Vannak is a vonások, amelyek mutatnak a tájszólás közelebb rokonságát az orosz és fehérorosz nyelvekkel, mint az irodalmi lengyel nyelvé (pl. a *się* névmás pozíciója – mindig ige után, még akkor, ha az ige mondat végén áll; az ige múlt idejű alakjai azonosak 1., 2. és 3. személyben – *ja chodził(a), ty chodził(a), on / ona chodził(a), my chodzili, wy chodzili, oni chodzili*).

Nagy-lengyel *(wielkopolski)*

Ez az irodalmi lengyel nyelv alapja. A legjellegzetesebb vonásai – *mazurzenie* hiánya és némely magánhangzók kéthangzós kiejtése (mint diftongusoké). A dialektusban sok német jövevényszó. Többi vonás:

- *o* ejtendő mint ^{u}*o*, ^{o}*e* illetve ^{u}*e* (vidéktől függően – *koza* ⇒ [k^{u}oza, k^{o}eza, k^{u}eza] /kecske/), az *m, n, ń* mássalhangzók előtt – mint ^{u}*y* (*koń* ⇒ [k^{u}yń] /ló/, *dom* ⇒ [d^{u}ym] /ház/);
- a lágy mássalhangzók után álló *-owi* rag *-ewi*-vé válik (*Jasiowi* ⇒ *Jasiewi* /Jancsinak/, de szintén *szewcowi* ⇒ *szewcewi* /cipésznek/, mert itt *c* régen lágy volt);
- *ó* - ^{u}*y*-nak ejtendő (de *u* már nem: *góra* ⇒ [g^{u}yra] /hegy/, de pl. *ruch* /mozgás/ változások nélkül ejtendő);
- *eł* - *oł*-nak ejtendő (*Paweł* ⇒ *Pawoł* /Pál/);
- a szavak elején álló *wo-* csoport ejtendő mint ^{u}*o* vagy ^{u}*ue* (*woda* ⇒ [^{u}oda, ^{u}eda] /víz/), viszont *wó-* – mint ^{u}*ó* vagy *uy* (*wóz* ⇒ [^{u}óz, ^{u}yz] /szekér/]). Azért pl. *wół – woły* /ökör – ökrök/ ejtendő mint [^{u}eł – ^{u}yły];
- az *m, n, ń* előtt álló *e* ejtendő mint *y* (*cement* ⇒ [cymynt], *kamień* ⇒ [kamiyń] /[kő/), de ha *e* az ólengyel hosszú *e*-től származik – mindig *y*-nek ejtendő;
- *y* ejtendő mint *y*^{j}, különösen a szavak végén és hangsúlyozott szótagban (*ryba* ⇒ [ry^{j}ba] /hal/);
- *ą* hasonlóan ejtendő mint a mazóviai dialektusban;
- *ę* nazális *y*-nek ejtendő, minden változással, amelyt szenved az *ę* hangzó – lásd Magánhangzók (*gęś* ⇒ [gyńś] /liba/, *dęby* ⇒ [dymby] /tölgyfák/, *miękki* ⇒ [miyŋki] /lágy/).

Kis-lengyel *(małopolski)*

Ez a dialektus, amely a legnagyobb szerepet játszotta az irodalmi lengyel nyelv alakításában (bár az irodalmi nyelv a nagy-lengyel dialektuson alapszik), mert Krakkó 500 éve volt a Lengyelország fővárosa. A dialektus is nagyon változatos – különösen kitűnik a Podhale tájszólása. A dialektust jellemzi a *mazurzenie* illetve az *ę* és *ą* magánhangzók denazálízáció (sokfelé mértékben, a vidéktől függően – a legerősebb a Kielce környékén, ahol ezek a hangzók *e / o*-vá válnak: *gęś, książka* ⇒ [geś, ksiozka] /liba, könyv/). Többi vonás:

- A standard nyelvben a *dz, z, dż, ż, dź, ź, d, b, w, g* előtt álló zöngétlen mássalhangzó zöngéssé válik (*szef brata* ⇒ [ʐevbrata] /a testvérem főnöke/); a kis-lengyel dialektusban pedig szintén válik zöngéssé az utolsó mássalhangzó az ilyen szóban, amely áll a magánhangzóval vagy *j, ł, l, r, m, n, ń*-nyel kezdődő szó előtt (*samochód ojca* /apa kocsija/ a standard nyelvben ejtendő mint [samohutojca], a dialektusban pedig [samohu**d**ojca], hasonlóan *sok malinowy* – [sokmalinowy] ⇒ [so**g**malinowy] /málnalé/). Szintén zöngéssé válik az 1. személy többes számú igék ragja: *-śmy" (*poszliśmy ⇒ *[poszli**ź**my] /mentünk/).*
- Az ólengyel hosszú *a* ejtendő mint *o* (*ptak* ⇒ *ptok* /madár/, czytałem ⇒ cytołem *vagy még* cytołek *is /olvastam/).*
- Megszólító esetben a hangsúly átmegy az utolsó szótagra, még akkor is, ha a megszólító eset helyett az alanyesetet használjuk ebben a szerepben (ami egyre gyakoribb a mai közbeszédben): *Marek* ⇒ *Mark**u**!*, illetve a közbeszédben *Mar**e**k!* (a szabályos nyelvben az alanyesetben van *M**a**rek*). Ennek a vonásnak folytán a dialektus dallamos.
- A *-że* partikula gyakran használt felszólító módban (*weź* ⇒ *weźże* /vegyel/, podajcie ⇒ podajcieże */adjatok oda/) – de a hangsúly marad a helyén ([pod**a**jcieże]);*
- a *t-rz, d-rz* csoportok válnak *cz, dż*-vé (*trzy* ⇒ [czy] /három/, *drzwi* ⇒ [dżwi] /ajtó/, *trzeba* ⇒ [czeba] /kell/)

A Kielce környékén:

- a végén álló *ch* válik *k*-vá (*niech* ⇒ [niek] /hadd/, *dwóch* ⇒ [dwuk] /két Gen./)
- az első magánhangzókat megelőzik a mássalhangzók, aminek folytán diftongusok alakulnak a szóban: *o, u* ⇒ ^{u}*o,* ^{u}*u" (*osoba ⇒ *[^{u}osoba] /személy/,* ucho ⇒ *[^{u}ucho] /fül/),* i, e ⇒ ^{j}i, ^{j}e *(*idzie ⇒ *[^{j}idzie] /megy/,* Ewa ⇒ *[^{j}Ewa]),* a ⇒ ha *(*Ameryka ⇒ *[Hameryka]),*
- az *i, y*, ami *m, n, ń, r, l, ł* előtt áll, *e*-nek ejtendő (*z naszymi* ⇒ [z naszemi] /miénkkel/, *kobyła* ⇒ [kobeła] /kanca/, *pili* ⇒ [pieli] /ittak/),
- a többes szám birtokos eset himnemű ragját *(-ów)* a nő- és semleges nemű szavakhoz is csatolják hozzá (*łyżek* ⇒ *łyżków* /kanalok Gen./, *wiader* ⇒ *wiadrów* /vödrök Gen./)
- a *bez* elöljárószót használják a *przez* helyett (*bez las* = przez las /erdőn keresztül/)
- a *-ta* rag 2. személy többes számú igékben (*idziecie* ⇒ *idzieta* /mentek/, *byliście* ⇒ *byliśta* /voltak/).

Az Újszandec környékén:

- a szó elején illetve zöngétlen mássalhangzók után álló *o, u* hangzók ^{u}*o,* ^{u}*u*-vá válnak (*osoba* ⇒ [^{u}osoba] /személy/, *ucho* ⇒ [^{u}ucho] /fül/, *koza* ⇒ [k^{u}oza] /kecske/),

- a szó elején mássalhangzó előtt illetve a szó végén álló *ch* válik *k*-vá (*Chrystus* ⇒ [Krystus], *różnych* ⇒ [róznyk] /különfelék Gen./),

Podhaleben:

- az *-em/-am* rag 1. személy egyes számú igékben *-ek/-ak*-ká válik (*byłem* ⇒ [byłek] /voltam/),
- *nie* (nem) a *móc* és *mieć* igék előtt *ni*-vé válik (*nie mam, nie możesz* ⇒ *ni mom, ni mozes* /nekem nincs, neked nem szabad/),
- a *kt* csoport *ft*-nek ejtendő (*który* ⇒ [ftory] /melyik/),
- *szy, czy, ży* ejtendő mint *s-i, c-i, z-i* kemény mássalhangzóval (annyira jellegzetes vonás, hogy *podhalani archaizmusnak* nevezték: pl. *czysty* ⇒ [c-isty] /tiszta/, *życie* ⇒ [z-icie] /élet/),
- *ił* ejtendő mint *ył* vagy *eł* (*pił* ⇒ [piył, pieł] /ivott/; *robiła* ⇒ [robiyła, robieła] /csinált/),
- az első szótag hangsúlyozott, mint a szlovák nyelvben; a kifejezésekben elöljárószavakkal a hangsúly az elöljárószóra hull, mert a kifejezést úgy tartják mint egy szót,
- sok nyelvtani alak a szlovák nyelvből,
- külön szókincs (a legismerősebb szavak: *dutki* = *pieniądze* /pénz/, *siklawa* = *wodospad* /vízesés/, *bryndza, oscypek* /juhsajtok/, *ciupaga* = *siekiera* /szekerce; régen védekezésre is szolgált/).

Sziléziai *(śląski)*

A sziléziai dialektus megőrizte annyira különálló szókincset és mondattani szabályokat, hogy sok ember – szintén nyelvész – a külön nyelvnek ezt tartja. A 2002-évi népszámlálásban a sziléziai dialektus volt választandó a naponként használt nyelvek közül, viszont néhány sziléziai Szejm-képviselő bejelentette a törvénytervezetet, amelyik elismeri a sziléziai dialektust a regionális nyelvnek. A Nemzetközi Szabványügyi Szervezet kijelölte ennek az SZL kódot. A dialektusban van sok német és cséh jövevényszó, illetve sok szó az ólengyel nyelvből.

Kasub *(kaszubski)*

A kasub dialektus a regionális nyelvnek hivatalosan el van ismerve (2005-től),[25] bár a lengyel nyelvészek folyton vitatkoznak erről. A Nemzetközi Szabványügyi Szervezet kijelölte ennek a CSB-kódját. A gyerekek tanulják ezt néhány iskolában, érettségizni is lehet belőle.[26]

A kasub dialektusnak (nyelvnek) saját ábécéje van, amiben vannak olyan hangzók, amelyek nem léteznek a lengyel nyelvben. A legjellegzetesebb vonás – *kaszubienie*: a lágy *ć, ś, ź, dź* hangzók válnak a kemény *c, s, z, dz*-vé. Peldák: *świat* ⇒ [swiat] /világ/, *zima* ⇒ [zëma] /tél/, *ziemia* ⇒ [zemia] /föld – bolygó/, *rodzić* ⇒ [rodzëc] /szül/. A peldákban látható *ë* betűt a kasubok *szwa*-nak neveznek (IPA: [ə]). Ez ejtendő *e* és *a* között, mint az ang. *cat* szóban.

A térképen látható ún. új vegyes dialektusok *(nowe dialekty mieszane)* ez a vegyülete a tájszólásainak, amelyeket áthozták a visszaszerzett területekre áttelepített a keleti határvidék illetve más országrészek lakosai a 2. világháború után. Ezek a dialektusok eltűnnek, mert nem egyöntetűek és eltérnek a többi országrésztől. Ezeknek nincsenek jellegzetes, közös az egész területben vonásai.

A lengyel nyelvjárások többi vonása (*mazurzenie* és *kaszubienie* kívül):

- *Szadzenie* – a *mazurzenie* ellentéte, azaz *c, s, z, dz* válnak *cz, sz, ż,dż*-vé. Jellegzetes a vidékekben, ahol a tájszólások, amelyekben van *mazurzenie*, határosok azokkal, amelyekben nincs.
- *Jabłonkowanie* – az *sz, cz, ż, dż* és *ś, ć, ź, dź* hangzók ugyanolyan ejtendő; pl. a szavakban *szczekać, szare siano, czarne cielę* /ugat, szürke széna, fekete borjú/ a mindkettő *sz/ś* hangzók ejtendő mint az ang. *sheet* szóban, pedig a *cz/ć* – mint a magyar *csak* szóban. Jellegzetes a sziléziai-cséh határvidéken és a Visztula és Mazury közötti területen.

Összehasonlítás

belarusz nyelv (беларуская мова)	ukrán nyelv (українська мова)	orosz nyelv (русский язык)	bolgár nyelv (български език)	lengyel nyelv (polski język)
Jó napot!				
Вітаю (vitaju)	Вітаю (vitaju)	Здравствуйте (zdravsztvujtye)	Здравейте (zdravejte)	Witam
Szervusz!				
Прывітанне (privitannye)	Привіт (privit)	Привет (privét)	Здрасти (zdraszti)	Cześć
Igen – Nem				
Так (tak) – Не (nye)	Так (tak) – Ні (nyi)	Да (da) – Нет (nyet)	Да (da) – Не (ne)	Tak – Nie
Köszönöm				
Дзякуй (dzjakuj)	Дякую (djakuju)	Спасибо (szpaszíba)	Благодаря ви (blagodarja vi)	Dziękuję
úr – asszony – kisasszony				
спадар (szpadar) спадарыня (szpadarinya) спадарычна (szpadaricsna)	пан (pan) пані (panyi) панна (panna)	господин (gaszpagyin) госпожа (gaszpazsá)	господин (goszpodin) госпожа (goszpozsa) госпожица (goszpozsica)	pan pani panna
kitűnő, jó				
выдатна (vidatna); добра (dobra)	відмінна (vidminna); файна (fajna)	отлично (atlicsna)	отлично (otlicsno)	fajnie

Jegyzetek

1. Z. Klemensiewicz: *Historia języka polskiego*. PWN, Warszawa, 1961-1972
2. „Świętokrzyskie" – a melléknév „Szent Kereszt" (Święty Krzyż) szóból származik: ez a hegy neve, amelyiktől az egész hegység neve is származik

3. Jadwiga Kotarska: *Średniowiecze, renesans, barok*. Harmonia, Gdańsk, 2002, s. 45.
4. Sok lengyel így érti a részletet: *iż Polacy nie gęsi*, vagyis a lengyelek nem libák, azaz nem butábbak vagy rosszabbak, mint többi nemzet – ez ennek a hibája, hogy „gęsi” melléknév (libás) és a „gęś” főnév (liba) többes számú alakja megegyezik
5. P. Bąk *Gramatyka języka polskiego*, 1984, Wiedza Powszechna, Warszawa, ISBN 83-214-0265-8, 37. old.
6. Lengyelül lehet pl. azt mondani: *Jestem samochodem / autobusem* stb. és ez azt jelenti, hogy *kocsival / busszal jöttem*. De úgy hangzik, hogy *kocsi vagyok / busz vagyok*, ami azért komikus hatást válthat ki a hallgatóban. (*Muszę jechać szybko na pocztę. Jesteś samochodem? – Nie, człowiekiem = Azonnal el kell mennem a postára. Kocsi(val) vagy? – Nem, gyalog*)
7. *Archivált másolat* (https://web.archive.org/web/20110427022915/http://grzegorj.w.interia.pl/gram/pl/deklin_stat.html). [2011. április 27-i dátummal az eredetiből (http://grzegorj.w.interia.pl/gram/pl/deklin_stat.html) archiválva]. (Hozzáférés: 2011. június 28.)
8. Zenon Klemensiewicz *Podstawowe wiadomości z gramatyki języka polskiego* (Alapvető ismeretek a lengyel nyelv nyelvtánáról), 1986, PWN, Warszawa, ISDN 830103548-X, 71. oldal, lengyelül
9. *Podręczny słownik polsko-rosyjski* (Lengyel-orosz kéziszótár), 1976, Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Wydawnictwo Russkij Jazyk, Warszawa-Moskwa, 830-831. oldalak
10. Ahol *k* a „matka” szó alakjaiban *c*-vé válik, ott *g* „włóczęga” szó alakjaiban *dz*-vé is válik.
11. De a többes számú alanyesetben *-ci* rag van.
12. A régi tisztség, amelynek a jogkörei hasonlóak voltak a mai pénzügyminiszteréhez
13. Z. Klemensiewicz, 80. oldal
14. *Podręczny słownik polsko-rosyjski*, 835. oldal
15. Słowac**ki/-ka** – Słowac**kiego/-kiej** – Słowac**kiemu/-kiej** – Słowac**kiego/-kiej** – Słowac**kim/-ką** – Słowac**kim/-kiej** – Słowac**ki/-ka**
Słowac**cy/-kie** – Słowac**kich/-kie** – Słowac**kim** – Słowac**kich/-kie** – Słowac**kimi** – Słowac**kich**
16. Sienkiew**icz**, Kram**er** – Sienkiew**icza**, Kram**era** – Sienkiew**iczowi**, Kram**erowi** – Sienkiew**icza**, Kram**era** – Sienkiew**iczem**, Kram**erem** – Sienkiew**iczu**, Kram**erze** – Sienkiew**icz**, Kram**er** Sienkiew**iczowie**, Kram**erowie** – Sienkiew**iczów**, Kram**erów** – Sienkiew**iczom**, Kram**erom** – Sienkiew**iczów**, Kram**erów** – Sienkiew**iczami**, Kram**erami** – Sienkiew**iczach**, Kram**erach** – Sienkiew**iczowie**, Kram**erowie**
17. Fred**ro**, Put**ka** – Fred**ry**, Put**ki** – Fred**rze**, Put**ce** – Fred**rę**, Put**kę** – Fred**rą**, Put**ką** – Fred**rze**, Put**ce** – Fred**ro**, Put**ka**
18. Podręczny słownik polsko-rosyjski, s. 836-838
19. http://grzegorj.w.interia.pl/gram/pl/odmiana2.html Archiválva (https://web.archive.org/web/20111121085323/http://grzegorj.w.interia.pl/gram/pl/odmiana2.html) 2011. november 21-i dátummal a Wayback Machine-ben, 13.06.2011
20. *Archivált másolat* (https://web.archive.org/web/20111121085323/http://grzegorj.w.interia.pl/gram/pl/odmiana2.html). [2011. november 21-i dátummal az eredetiből (http://grzegorj.w.interia.pl/gram/pl/odmiana2.html) archiválva]. (Hozzáférés: 2011. június 28.)
21. a *stawić* befejezett ige létezik csak a *się* névmással, mint visszaható: *stawić się – jelentkezik*
22. Istvan Varsányi *Magyar-lengyel és lengyel-magyar szótár*, Terra, Budapest, 1988
23. Jan Stanisławski: Wielki Słownik Polsko-Angielski P-Ż. Warszawa, Wiedza Powszechna, 1975, 860. o.
24. P. Bąk: Gramatyka języka polskiego, 25-33. o.
25. Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (A törvény 2005. ján. 6.-tól az etnikus és nemzeti kisebbségekről meg a regionális nyelvről): Dziennik Ustaw (Hivatalos Közlöny), 2005, 17, poz. 141
26. http://www.cke.edu.pl/images/stories/Inf_mat_od2008/kaszubski_a.pdf, Centralna komisja egzaminacyjna (Központi vizsgabizottság), *Informator maturalny od 2005 roku z języka kaszubskiego* (Érettségi tájékoztató a 2005. évről a kasub nyelvből)

Források

- Piotr Bąk *Gramatyka języka polskiego*, 1984, Wiedza Powszechna, Warszawa, ISBN 83-214-0265-8
- Zenon Klemensiewicz *Podstawowe wiadomości z gramatyki języka polskiego*, 1986, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, ISBN 83-01-03548-X
- Varsányi Istvan *Magyar-lengyel és lengyel-magyar szótár*, 1988, Terra, Budapest, ISBN 963-205-233-1
- https://web.archive.org/web/20110626062917/http://grzegorj.w.interia.pl/gram/index.html - a Grzegorz Jagodziński internetlapja (lengyelül és angolul)
- *Podręczny słownik polsko-rosyjski*, 1976, Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Wydawnictwo Russkij Jazyk, Warszawa-Moskwa

További információk

- Pátrovics Péter : Általános tudnivalók a lengyel nyelvről (http://www.e-bratanki.hu/lengyel_nyelv.php)
- (lengyel) *Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego* (Nemzeti Kultúra és Örökség Minisztériuma) honlapja (https://web.archive.org/web/20071212172930/http://www.mkidn.gov.pl/website/index.jsp?artId=1095)
- Lengyelország magyarul - Nyelvtan (https://web.archive.org/web/20160304205427/http://leki17.hu/ebook_enciklopedia/index_tartalom.html)

Írásbeliség

- Miért van a magyarban az s és az sz „fordítva”? (http://www.nyest.hu/hirek/miert-van-a-magyarban-az-s-es-az-sz-forditva)

Kapcsolódó szócikkek